

*RESPUBLIKA MA'NAVIYAT VA MA'RIFAT MARKAZI
IJTIMOIY-MA'NAVIY TADQIQOTLAR INSTITUTI*

«YAGONA VATAN,
YAGONA XALQ BO'LIB,
YANGI HAYOT VA
KELAJAK YARATAMIZ!»

TOSHKENT «MA'NAVIYAT» 2026

*Vatanimiz mustaqilligi –
biz uchun kuch-qudrat va
ilhom manbayi, taraqqiyot
va farovonlik asosi.*

Shavkat MIRZIYOYEV,
O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti

MILLIY ISTIQLOL — DAVLATCHILIGIMIZ TARIXI, HOZIRGI VA KELAJAK HAYOTIMIZ ASOSI

O'ZBEKISTONNING ISTIQLOLIGA 35 YIL TO'LDI. BU DAVR TARIX UCHUN QISQA, AMMO TARIXDA QOLISH UCHUN ULKAN IMKONIYATLAR DAVRI BO'LDI. ILGARI IQTISODIY VA SIYOSIY JIHATDAN QARAM BO'LGAN JAMIYAT BUGUN MUSTAQIL QAROR QABUL QILA OLADIGAN, O'ZIGA ISHONGAN DAVLATGA AYLANDI. BU O'ZGARISH NAFAQAT TASHQI SHAKL, BALKI ICHKI MA'NAVIY UYG'ONISHNI HAM ANGLATIB, BU IJTIMOIIY MAKONDA YASHAYOTGAN INSONLAR O'Z TAQDIRINING EGASIGA AYLANDI.

“Bizning milliy mustaqilligimiz mard va matonatli xalqimizning qat'iy irodasi, istiqloL yo'lida kurashgan fi-doyi ajdodlarimiz orzu-umidlarning ro'yobi bo'lib, Yangi O'zbekistonni barpo etishga qaratilgan ezgu ish-larimizning mustahkam asosi, kela-jak avlodlarimiz uchun bezavol yet-kazishimiz shart bo'lgan buyuk va muqaddas qadriyatdir.”

Xalqimizda milliy g'urur va o'zlikni anglash tuyg'usi kuchaydi, cheklangan imkoniyatlar o'rnini erkinlik va tashabbuskorlik egalladi. Bu esa jamiyatning har bir qatlamida yangilanish ruhini uyg'otdi. Shu tariqa, milliy istiqloLning bugungacha bo'lgan yo'li o'zlikni qayta kashf etish yo'lidir.

Mustaqillik bu nafaqat siyosiy suverenlik, balki har bir fuqaroning ongi, tafakkuri va hayot tarzidagi inqilobiy o'zgarishdir. Shu ma'noda, ushbu risolaning asosiy maqsadi raqamlar ortidagi insoniy tarixni, ajdodlar orzusini va bugungi avlodning mas'uliyatini birgalikda ko'rsatishdir.

AJDODLAR ORZUSI VA ISTIQLOLNING TARIXIY AHAMIYATI

O'zbekistonning mustaqillikka erishishi – bu shunchaki siyosiy voqea emas, balki asrlar davomida fidoyi ajdodlarimiz intilgan ozodlik g'oyasining ro'yobidir. 1991-yil 31-avgust kuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining navbatdan tashqari sessiyasida mustaqillik e'lon qilindi. Bu tarixiy sessiyada 268 deputatning 268 tasi – biron-bir qarshi ovozsiz – tarixiy Mustaqillik Deklaratsiyasini qabul qildi.

Bu sana – 1991-yil 31-avgust – shunchaki bir sana emas. U o'zbek xalqining asriy orzusi, Cho'lpon, Munavvar Qori, Mahmudxo'ja Behbudiy va ko'plab milliy ozodlik kurashchilarining ezgu xayoli amalga oshgan kundir.

«KIM EDIK-U KIM BO'LDIK»

1991-yildagi O'zbekiston iqtisodiyoti bir tomonlama, xomashyoga yo'naltirilgan va markazga qaram holatda edi. Sobiq Ittifoq davrida O'zbekiston asosan paxta ishlab chiqaruvchi o'lka sifatida tanilgan, vaholanki, yuzlab million dollarlik paxta daromadining asosiy qismi Markazga ketar edi. Davlatning o'z byudjeti yo'q, o'zi mustaqil tashqi siyosat yurita olmas, hatto o'z valyutasiga ham ega emas edi.

Bugungi Yangi O'zbekiston suveren qarorlar qabul qiluvchi, global siyosatda o'z ovozigaga ega bo'lgan subyektga aylandi. Mamlakat 160 dan ortiq davlat bilan diplomatik munosabatlar o'rnatgan, 90 dan ziyod davlat fuqarolari uchun vizasiz rejim joriy etilgan, Markaziy Osiyoning eng yirik iqtisodiyotiga ega mamlakati maqomini mustahkamlab qo'ydi.

O'zbekiston mustaqilligining birinchi kuniyoq yangi davlat barpo etishning og'ir sinovlari boshlandi. Inflyatsiya yuzlab foizga oshdi, korxonalar yopildi, aholining ko'p qismi ishlarini yo'qotdi. Biroq ajdodlarimizdan

meros bo'lib qolgan iroda va matonat tufayli O'zbekiston bu sinovlardan o'tdi va o'z taraqqiyot yo'lini topdi.

TARIXIY VORISIYLIK VA ZAMONAVIYLIK UYG'UNLIGI

O'zbekiston davlatchiligi nafaqat 1991-yilda, balki ming yillar avval shakllangan. Somoniylar, Temuriylar, Shayboniylar davlatlari O'rta Osiyoning ulkan madaniy va siyosiy merosi ekanligini dunyoga isbotladi. Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Beruniy va Zamaxshariylar ilmi, Navoiylar dahosi dunyoga nur sochdi. Amir Temur davlatchilik san'atini, adolatli boshqaruv tamoyillarini avlodlarga meros qoldirdi. Mustaqil O'zbekiston aynan shu ulug' merosni tiklash va davom ettirish vazifasini zimmasiga oldi. Ushbu vorisiylik tamoyili – o'tmish va zamonaviylikning uyg'unligi – Yangi O'zbekiston davlat siyosatining o'ziga xos ramzidir.

DEMOGRAFIK VA GEOGRAFIK MANZARA: SAKRASH DAVRI

Davlatning kuchi uning xalqida va resurslarida namoyon bo'ladi. O'zbekiston Markaziy Osiyoning eng ko'p aholiga ega, strategik jihatdan noyob geografik o'rin tutgan davlatidir. Maydoni 448 900 km² dan iborat bo'lgan O'zbekiston 5 davlat – Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston

va Afg'oniston bilan chegaradosh. Bu strategik joylashuv Ipak yo'li zamonidan buyon O'zbekistonni savdo va madaniy aloqalar markaziga aylantirib kelgan.

Ayni vaqtda, ushbu joylashuv geosiyosiy nuqtayi nazardan ham muhimdir. O'zbekiston – dengizga chiqish yo'liga ega bo'lmagan, lekin Markaziy Osiyoning hech bir mamlakatini chetlab o'tib bo'lmaydigan davlatidir. Mintaqadagi barcha mamlakatlar, O'zbekiston orqali tranzit yo'llaridan foydalanadi.

1991-yildan 2025-yilgacha mamlakatimiz aholi soni qariyb 2 baravar – 20,6 milliondan 38,2 millionga oshdi. Bu nafaqat demografik raqam, balki davlatning ijtimoiy yuki va bir vaqtning o'zida ishchi kuchi salohiyatining keskin ortishi degani. Aholi yosh tarkibi milliy iqtisodiyotiga «demografik dividend» beradi, mehnatga layoqatli yoshlarning ulushi Yevropa mamlakatlari bilan taqqoslanganda sezilarli darajada yuqori. O'rtacha umr ko'rish davomiyligi ham 1991-yildagi 67,2 yoshdan 2025-yilda 75,5 yoshga ko'tarildi. Bu ko'rsatkich sog'liqni saqlash tizimining sifati oshganini, aholi turmush sharoitlari yaxshilanganini yaqqol ko'rsatadi. Shaharlashish darajasi 40,3 foizdan 52 foizga oshishi esa iqtisodiy faollikning tobora shaharlarga ko'chayotganini, xizmatlar sektorining rivojlanayotganini bildiradi.

GEOGRAFIK DIVERSIFIKATSIYA VA MINTAQALAR RIVOJLANISHI

O'zbekiston o'n ikki viloyat, Qoraqalpog'iston Respublikasi va bitta shahar (Toshkent) dan iborat. Har bir viloyat o'zining iqtisodiy ixtisoslashuvi, tarixiy merosi va tabiiy resurslariga ega. Farg'ona vodiysi – to'qimachilik va innovatsiya markazi; Samarqand va Buxoro – turizm va tarixiy meros; Navoiy – tog'-kon sanoati; Surxondaryo va Qashqadaryo – neft-gaz va qishloq xo'jaligi hududlari hisoblanadi. Shu xilma-xillik O'zbekistonni tashqi tomondan yagona, ammo ichkaridan boy va ko'p qirrali mamlakatga aylantiradi.

2017-yildan boshlab yangi ma'muriy-hududiy islohotlar doirasida tuman va shaharlar soni qayta ko'rib chiqildi. Ma'lumki, hududlarni samarali boshqarish uchun ularning aholi zichligi va iqtisodiy salohiyatiga mos tizimni yaratish zarur. Natijada ma'muriy birliklar soni 160 tadan ko'tarilib, 208 tadan ortiq raqamni ko'rsatmoqda.

MUSTAQIL DAVLAT VA MUSTAQILLIK TAFAKKURINING SHAKLLANISHI

Mustaqillik – bu bir kuni e'lon qilinadigan, keyin asta-sekin unutiladigan hodisa emas. U har kun mustahkamlanishi, rivojlanishi va avloddan avlodga o'tkazilishi kerak bo'lgan tushuncha. O'zbekiston 35 yillik mustaqillik

“ Milliy suverenitet va davlat mustaqilligi har qaysi mamlakatning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy taraqqiyotining eng asosiy sharti va garovidir. Bu hal qiluvchi omillar davlatning xalqaro huquq subyekti sifatida dunyo hamjamiyatida munosib o'rin egallashi, xalqning tinch va farovon hayotini ta'minlash, uning barcha manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. ”

tajribasida aynan shu masalani – mustaqillik tafakkurini shakllantirish masalasini – davlat siyosatining markaziy o'qiga aylantirdi.

TRANSFORMATSIYA BOSQICHLARI: UCH DAVRIY TAHLIL

BIRINCHI DAVR – 1991–2016-yillar – davlat institutlarini shakllantirish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va mintaqaviy xavfsizlikni saqlash asosiy vazifalari bilan belgilandi. Bu davrda O'zbekiston o'ziga xos «o'zbek modeli»ni – sekin, bosqichma-bosqich, ijtimoiy larzalarsiz bozor iqtisodiyotiga o'tish yo'lini amalga oshirdi.

IKKINCHI DAVR – 2017-yildan boshlangan O'zbekiston tarixida tarixiy burilish nuqtasi

bo'ldi. Shavkat Mirziyoyev boshchiligida «Harakatlar strategiyasi» qabul qilinib, davlatning xalq uchun xizmat tamoyili davlat siyosatining asosiga aylandi. Tashqi siyosatda ochiqlik, iqtisodiyotda liberallashtirish va ijtimoiy sohada investitsiyalarning keskin oshishi bu davrga xos belgilar bo'ldi.

UCHINCHI DAVR – 2023–2025-yillar – yangi Konstitutsiya asosida tizimli islohotlar bosqichi. 2023-yilda referendum orqali qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi 65 foizlik yangilanish darajasi bilan tarixdagi keng ko'lamli konstitutsiyaviy islohot sifatida baholandi.

MILLIY G'OYA VA MAFKURASIZ BIRDAMLIK BO'LMAYDI

Mustaqillikning dastlabki yillarida «Vatan ravnaqi uchun har birimiz mas'ulmiz» shiori xalqning ongiga singdirildi. 2017-yildan keyin bu shior yanada oydinlashdi: «Xalq davlatga emas, davlat xalqqa xizmat qilishi kerak». Bu konsepsiyalarning o'zgarishi jamiyatda davlat va fuqaroga bo'lgan qarashni tubdan o'zgartirdi. Bugungi Yangi O'zbekiston g'oyasi uchta ustunga asoslanadi: birinchisi – inson qadri va uning huquqlari; ikkinchisi – iqtisodiy taraqqiyot va farovon hayot; uchinchisi – milliy birlik va tinchlik. Ushbu uch ustun o'zaro bog'liq: iqtisodiy taraqqiyotsiz inson qadrini ta'minlab bo'lmaydi, tinchliksiz iqtisodiyot rivojlanmaydi.

NORMATIV-HUQUQIY BAZANING RIVOJI

Lex.uz rasmiy huquqiy ma'lumotlar bazasiga ko'ra, 2017–2025-yillar davomida oldingi davrga nisbatan bir necha baravar ko'p qonun hujjatlari qabul qilindi. Faqat 2022–2023-yillar davomida 200 dan ortiq yangi qonun, 500 dan ziyod prezident farmoni va qarori qabul qilindi. Bu raqamlar islohotlarning nafaqat so'z-dagina emas, balki amaliy jihatdan ham jiddiy kengayganini ko'rsatadi.

KONSTITUTSIYA VA HUQUQIY DAVLAT ASOSLARI: TARIXIY BURILISH

Davlatning asosi uning Konstitutsiyasidir. 1992-yil 8-dekabrda O'zbekiston Respublikasining birinchi Konstitutsiyasi qabul qilindi. Bu sanani biz nafaqat yuridik hujjatning tasdiqlanishi, balki mustaqil huquqiy davlat barpo etish yo'lidagi birinchi muhim qadam sifatida baholaymiz. O'tgan 30 yil davomida ushbu Konstitutsiya tuzatish va qo'shimchalar bilan boyitib borildi.

2023-yilda amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohotlar esa yangi sifatiy bosqich bo'ldi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya «Inson – jamiyat – davlat» prinsipidan «Inson – davlatning oliy maqsadi» konsepsiyasiga o'tishni o'zida ifoda etadi. Bu yondashuv davlatning fuqaro

oldidagi mas'uliyatini konstitutsiyaviy darajada mustahkamladi.

2023-yilgi Konstitutsiya avvalgi tahrir bilan taqqoslanganda ko'plab yangi normalarni o'z ichiga oldi. Davlat maqomida «ijtimoiy davlat» tushunchasining kiritilishi davlatning fuqaro oldida ijtimoiy majburiyatlari borligini konstitutsiyaviy darajada tasdiqlashdir. Xususiylarining kuchaytirilishi esa investitsion muhitni yaxshilash uchun muhim huquqiy asos yaratdi.

«Miranda qoidasi» va «Habeas korpus» normalarining kuchaytirilishi huquq-tartibot organlarining fuqaro bilan munosabatida

prinsipial yangilik bo'ldi. Ushbu normalar fuqaroni noqonuniy ushlab turishga, sud sanksiyasiz qamoqqa olishga to'sqinlik qiladi va bu sohadagi xalqaro standartlarga yaqinlashishni ta'minlaydi.

HUQUQIY DAVLAT QURISHNING AMALIY JIHATLARI

Konstitutsiyaviy normalarning amalga oshirishini ta'minlash uchun ko'plab institutsional o'zgarishlar amalga oshirildi. Konstitutsiyaviy sud vakolatlari kengaytirildi, Ombudsman instituti mustahkamlandi, ma'muriy sud tizimi isloh qilindi. Masalan, 2017-yilgacha ma'muriy sudlar deyarli ishlamas, fuqarolar davlat organlari bilan nizolarda nafaqat amalda, balki

rasman ham imtiyozsiz edi. Bugungi kunda ma'muriy sud tizimi orqali davlat organlari qarorlariga ko'plab shikoyatlar muvaffaqiyatli ko'rib chiqilmoqda.

Korrupsiyaga qarshi kurash sohasida ham muhim institutsiyaviy o'zgarishlar ro'y berdi. Alohida Antikorrupsiya agentligining tashkil etilishi, «komplains» tizimining joriy etilishi va jamoatchilik nazoratining kuchaytirilishi – bular huquqiy davlat qurishning muhim amaliy qadamlaridir.

DAVLAT BOSHQARUVI VA PARLAMENT TIZIMI: XALQ IRODASING IFODASI

Demokratik davlatchilikning yuragi uning parlamentidir. O'zbekistonda parlamentarizm tarixi mustaqillik bilan boshlandi. 1991-yilda shakllangan Oliy Kengash (keyinchalik Oliy Majlis) davlatchiligimizning muhim instituti

bo'lib shakllandi. 2004-yilda ikki palatali Parlament tizimiga o'tish – Qonunchilik palatasi va Senatning tashkil topishi – parlamentarizm rivojida yangi bosqich bo'ldi.

Ikki palatali tizimning asosiy afzalligi hududlar manfaatlarini va umumdavlat manfaatlarini muvozanatli ifoda eta olishidadir. Senat – hududiy vakillik organi sifatida – viloyat va tumanlardagi masalalarni hal qilishga yordam beradi.

Parlament tarkibidagi ayollar ulushi 5 foizdan 30 foizlik konstitutsiyaviy kvotaga ko'tarildi. Bu nafaqat gender tenglikning ramziy ifodasi, balki siyosiy qaror qabul qilish jarayonida ayollar manfaatlari to'liqroq hisobga olinishini ta'minlovchi mexanizmdir. Yoshlar ishtirokini ta'minlash masalasida ham jiddiy o'zgarishlar bo'ldi. Yoshlar parlamenti,

maslahat kengashlari va maxsus dasturlar orqali yosh avlod davlat siyosatini shakllantirishga bevosita ishtirok eta boshladi. 2017-yildan boshlab yoshlar siyosati alohida ustuvorlik maqomini oldi.

MAHALLA TIZIMI – O'ZBEK DEMOKRATIYASINING FENOMENI

O'zbekistonda demokratiyani tahlil qilganda mahalla tizimini alohida ko'rsatib o'tish lozim. Mahalla – bu nafaqat ma'muriy tuzilma, balki ming yillik tarixiy merosdan o'sib chiqqan o'zaro yordam va jamoaviy boshqaruv instituti. Mustaqil O'zbekiston bu institutni saqlab qoldi va yanada mustahkamladi.

2023-yilgi konstitutsiyaviy islohotlarda mahalla mustaqil huquqiy subyekt sifatida mustahkamlandi. Mahalla yettiligi, mahalla raisi va mahalla yig'inlari vakolatlari kengaydi. Ijtimoiy yordam dasturlari, kambag'allikni qisqartirish choralari aynan mahalla orqali amalga oshirilmoqda. Bu yondashuv davlatning «yuqoridan pastga» o'rniga «pastdan yuqoriga» boshqaruv prinsipini mustahkamlashga xizmat qiladi.

DAVLAT XIZMATLARI TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH

2017-yildan boshlab davlat xizmatlarini raqamlashtirish jarayoni jadal sur'atda olib borildi. My.gov.uz birlashgan portaliga 300 dan ortiq davlat xizmati joylashgan bo'lib, fuqarolar ariza berish, natijalarni kuzatish va hujjatlarini olish uchun davlat organlariga bor-

masdan, onlayn tarzda barcha masalalarni hal qila olishadi. Bu islohot byurokratik to'siqlarni kamaytirdi va korrupsiya uchun imkoniyatlarni sezilarli darajada chekladi.

MEHNAT BOZORI VA ISH BILAN BANDLIK SIYOSATI

Ish bilan bandlik – ijtimoiy barqarorlikning asosi. Mustaqillikning dastlabki yillarida O'zbekiston og'ir iqtisodiy inqirozdan, sinovlardan o'tdi: sobiq Ittifoq davrida ishlagan ko'plab korxonalar yopildi, ishsizlik keskin oshdi. Biroq aholining tadbirkorlik ruhi va davlatning maqsadli siyosati tufayli mehnat bozori asta-sekin yangilanib, diversifikatsiya bo'lib bordi.

Ish bilan band aholi soni 1991-yildagi 6,2 milliondan 2025-yilda 15,9 millionga oshdi.

Ayniqsa, xizmatlar sektoridagi bandlik 28 foizdan 51 foizga ko'tarilishi iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishini yaqqol ko'rsatadi. Qishloq xo'jaligidagi bandlik esa 50 foizdan 18 foizga tushishi mehnat unumdorligining oshganini va iqtisodiyotning modernizatsiyalanishini bildiradi.

O'rtacha ish haqi 30 AQSh dollaridan 650 dollarga oshishi – 20 baravardan ziyod o'sish – aholining hayot darajasi keskin yaxshilanganini isbotlaydi. Tabiiyki, bu raqamni inflyatsiya va valyuta kursidagi o'zgarishlarni hisobga olib baholash kerak, lekin hatto real ko'rsatkichlar bo'yicha ham o'sish sezilarli darajada mustahkam.

MEHNAT MIGRATSIYASI: MUAMMO YOKI IMKONIYAT?

O'zbekistonda mehnat migratsiyasi masalasi alohida e'tiborga loyiq. Taxminlarga ko'ra, 2,5–3 million O'zbekiston fuqarosi xorijda, asosan Rossiya va Qozog'istonda ishlab yuradi. Bir vaqtlar bu hol davlat uchun uyat deb qaraldi. Biroq bugungi nuqtayi nazardan, mehnat migratsiyasi – bu dunyo tajribasini, til va malakalarni orttirish, yillik milliardlab dollar pul o'tkazmalari (2024-yilda 20+ mlrd dollar) orqali iqtisodiyotga yordam beradigan hodisa.

Davlat siyosati ham o'zgardi: mehnat migrantlarini «uyatli hol» deb baholamasdan, ularni himoya qilish, malakasini oshirish va yurtga qaytganlarni ish bilan ta'minlashga e'tibor qaratilmoqda. Xorijda ishlayotgan vatandoshlarimiz o'zbek ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlariga faol ishtirokchilar, biznes ko'priklari sifatida ko'rilmogda.

TA'LIM TIZIMI: MILLAT INVESTITSIYASI

Buyuk rus olimi Dmitriy Mendeleyev aytganidek: «Mamlakat boyligi yer ostidagi resurslarda emas, balki odamlarning ongidadir». O'zbekiston mustaqilligini e'lon qilgan birinchi kunlardan boshlab ta'lim tizimiga investitsiya davlat strategiyasining o'zagiga aylandi. Buni raqamlar ham tasdiqlaydi.

Oliy ta'limga qamrov ko'rsatkichidagi o'zgarish, ayniqsa, diqqatga sazovor. 1991-yilda 22 foiz bo'lgan OTMga qamrov 2016-yilga kelib 9 foizga tushdi, bu vaqtda universitetga kirish imtiyozlari sezilarli darajada qiyinlashdi va davlat buyurtmasi cheklangandi. Biroq 2017-yildan boshlab oliy ta'limga investitsiyalar keskin oshdi, yangi universitetlar ochildi, xorijiy universitetlarning 30 dan ortiq filiali faoliyat boshladi, davlat granti soni kengaydi. Natijada 2025-yilda qamrov 42 foizga ko'tarildi.

Xorijiy universitet filiallarining tashkil topishi o'zbek ta'lim tizimidagi sifat inqilobiga asos soldi. Vestminster universiteti, Inxa universiteti, Turin politexnika universiteti, German xalqaro universiteti, Koreya-O'zbekiston texnologiyalar universiteti va boshqalarning har biri nafaqat ta'lim, balki madaniy aloqalar va ilmiy hamkorlikning ko'prigi bo'lib xizmat qilmoqda.

MAKTABGACHA TA'LIM – TA'LIM PIRAMIDASINING ASOSI

Pedagogik fan isbotlaganidek, bolalikning dastlabki 7 yili inson ongi shakllanishida hal

qiluvchi rol o'ynaydi. Bu haqiqatni tushungan O'zbekiston 2017-yilda mustaqil Maktabgacha ta'lim vazirligini (keyinchalik Agentlik) tashkil etdi. Natija esa 2017-yildagi 29 foizlik qamrovdan 2025-yilga kelib 75 foizga erishildi. Bu jahon standartlariga yaqinlashishni ifoda etadi.

Xususiy bog'chalar va davlat-xususiy shirklikdagi maktabgacha ta'lim muassasalarining rivojlanishi ham bu sohaga katta hissa qo'shdi. Investorlar uchun maktabgacha ta'lim – jozibali, barqaror va ijtimoiy ahamiyatli soha sifatida tan olinmoqda.

RAQAMLI TA'LIM VA ZAMONAVIY PEDAGOGIKA

COVID-19 pandemiyasi dunyo bo'ylab ta'lim tizimini raqamlashtirishni tezlashtirdi. O'zbekistonda ham ushbu jarayon jadal kechdi. Edu.uz onlayn ta'lim platformasi, ochiq dars resurslari, masofaviy ta'lim dasturlari ommalashdi. Bugungi kunda o'quvchilar dunyoning istalgan nuqtasidan onlayn darslar ola olishadi, o'qituvchilar kasbiy rivojlanish uchun raqamli vositalardan foydalanishmoqda.

STEAM (fan, texnologiyalar, muhandislik, san'at, matematika) ta'lim yo'nalishi maktablarda keng joriy etilmoqda. Robototexnika, dasturlash, sun'iy intellekt asoslari o'rta maktab o'quvchilari uchun odatiy fanlarga aylanib bormoqda. Bu yondashuv mamlakatning raqobatbardosh kadrlar tayyorlashdagi uzoq muddatli strategiyasini aks ettiradi.

Xullas, 1991-yildan 2025-yilgacha O'zbekiston davlatchiligi va jamiyati tarixda misli ko'rilmagan transformatsiya yo'lini bosib o'tdi. Bu yo'l og'ir sinovlardan, xatolardan o'rganish va mustahkam iroda ko'rsatishdan iborat yo'ldir.

Demografik jihatdan aholi soni ikki baravar oshdi, umr ko'rish davomiyligi 8 yilga uzaydi, yoshlar ulushi oshdi, bunday «demografik

“**Mustaqillik — bir marta erishiladigan yutuq emas, u har kuni, har avlod tomonidan yangilanishi, mustahkamlanishi va boyitilishi kerak bo'lgan davomiy jarayondir. Yangi O'zbekiston — bu jarayonning navbatdagi, eng mas'uliyatli va eng umidbaxsh ishtirokchisidir.**”

dividend» iqtisodiy o'sish uchun mustahkam asos yaratdi.

Huquqiy jihatdan Konstitutsiya inson va uning huquqlarini davlatning oliy maqsadi deb belgiladi, parlament nazorat funksiyalarini kuchaytirdi, mahalla tizimi mustahkamlandi.

Institutsional jihatdan Oliy Majlis ikki palatali tizimga o'tdi, ayollar kvotasi konstitutsiyaviy kafolatga aylandi, davlat xizmatlari raqamlashdi, ma'muriy sudlar mustahkamlandi.

Ta'lim borasida maktabgacha ta'lim qamrovi 3 baravar, universitetlar soni ham 3 baravar ko'paydi, xorijiy universitet filiallari ochildi.

O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanish sur'atlari va transformatsiyasi amalda bozor iqtisodiyotiga o'tish, makroiqtisodiy barqarorlik, izchil investitsiya siyosati, keng ko'lamlı sanoat va qishloq xo'jaligi islohotlarida namoyon bo'ldi.

BIRINCHI BOB

O'ZBEKISTON INSON SALOHİYATINI
RO'YOBGA CHIQARISH UCHUN
IMKONIYATLAR MAMLAKATIGA AYLANDI

O'ZBEKISTON SO'NGGI YILLARDA IZCHIL ISLOHOTLAR, OCHIQLIK VA YANGILANISHLAR YO'LIDA QAT'IY QADAMLAR TASHLAB, INSON QAD-RINI YUKSALTIRISH VA UNING SALOHİYATINI TO'LIQ RO'YOBGA CHIQA-RISHNI DAVLAT SIYOSATINING USTUVOR YO'NALISHIGA AYLANTIRDI.

Ta'lim, sog'liqni saqlash, tadbirkorlik va innovatsiyalar sohasida yaratilgan keng im-koniyatlar har bir fuqaroga o'z iqtidorini namoyon etish, munosib turmush kechirish va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shish im-konini bermoqda. Bugungi kunda O'zbekis-ton nafaqat islohotlar maydoni, balki inson imkoniyatlari qadrlanadigan, orzu va maq-sadlar amalga oshishi uchun mustahkam zamin yaratilgan mamlakat sifatida namoyon bo'lmoqda.

Maktabgacha ta'lim 1991-yilda nisbatan keng tarqalgan bo'lsa-da, 1990-yillar inqirozi tufayli qamrov keskin tushib ketdi. 2016-yil-dan boshlab davlat maktabgacha ta'limga alohida e'tibor qaratdi, vazirlik tashkil etildi, xususiy bog'chalar rag'batlantirildi. Maqsad – 2030-yilga kelib 80 foiz qamrovga erishish.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Maktabgacha ta'lim qamrovi (%)	42%	29%	75%	↑ +46 pp
Davlat bog'chalar soni	9 800	5 500	8 500	↑ +3 000
Xususiy bog'chalar soni	0	200	3 000+	↑ kuchli
Pedagog xodimlar soni (ming)	95	55	120	↑ +65 ming
Bolalar qamrovi (3–6 yosh), mln	1,4 mln	0,8 mln	2,0 mln	↑ +1,2 mln

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Kapital ta'mirlash talab etuvchi maktablar ulushi	40%	35%	<10%	↑ yaxshilanish
Kompyuter bilan jihozlangan maktablar (%)	—	45%	100%	↑ +55 pp
Maktab kutubxonalari qamrovi (%)	60%	70%	100%	↑ +30 pp
Internet bilan ulangan maktablar (%)	—	30%	95%	↑ kuchli
O'quvchi boshiga ta'lim xarajati (AQSh \$)	30	280	650	↑ +370 \$

O'quv muhitini yaxshilash ta'lim sifatini oshirishning birinchi shartidir. Maktab bino-larining texnik holati, jihozlanganlik daraja-si, zamonaviy darsliklar bilan ta'minlangan-lik – bularning barchasi o'quvchi yutuqlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. 2017-yildan mak-tablarni ta'mirlash va jihozlash davlat dasturi sifatida keng yo'lga qo'yildi.

Umumiy o'rta ta'lim tizimi 1991-yildan buyon tub o'zgarishlarga uchradi. Sovet modelidan milliy modelga o'tish, 9 yillik ta'limdan 11 yillik ta'limga qaytish, yangi davlat ta'lim standartlarini joriy etish – bular tizimni modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari bo'ldi. PISA va boshqa xalqaro baholashlarda natijalarni yaxshilash ustuvor maqsadga aylandi.

	1991	2016	2025	O'sish
Umumta'lim maktablari soni	9 000	9 700	10 500	↑ +800
O'quvchilar soni (mln)	4,2 mln	5,8 mln	7,1 mln	↑ +1,3 mln
Maktab bitiruvchilarining bandlik OTM darajasi (%)	70%	65%	90%	↑ +25 pp
PISA baholash natijalari (o'rtacha ball)	Ishtirok yo'q	400	450+	↑ o'sish
11 yillik ta'lim qamrovi (%)	11 yil	9+3 yil	11 yil (qayta)	↑ tiklandi

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
O'qituvchilarning o'rtacha ish haqi (AQSh \$)	20	200	350-450	↑ 2x
Malaka oshirgan o'qituvchilar ulushi (%)	—	40%	100%	↑ +60 pp
Xalqaro sertifikatli o'qituvchilar soni	0	500	10 000+	↑ kuchli
Pedagogika OTMlari soni	12	14	20	↑ +6
O'qituvchilar uchun davlat granti stipendiyasi (\$)	—	50	200+	↑ 4x

Pedagog kadrlar ta'lim tizimi-ning ko'zgidir. Mustaqillikning dastlabki yillarida o'qituvchilarning ish haqi pastligi, ijtimoiy maqomi va obro'si pasayib borgani sohaga malakali kadrlarni jalb qilishda to'siq bo'ldi. 2017-yildan boshlab o'qituvchilar maoshini oshirish, attestatsiya tizimini isloh qilish va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish boshlandi. Bugun o'qituvchi-pedagogning maqomi konstitutsiya bilan mustahkamlandi.

“Endi texnikumlarga zamonaviy qiyofa va yangicha muhit olib kirish davri keldi, ilg'or kasbiy mahorat texnikumi va «Kasblar shaharchasi» faoliyati yo'lga qo'yila boshlandi.”

Xususiy ta'lim sektori 2017-yilgacha deyarli mavjud emas edi. Yangi tartibga solish muhitida xususiy maktablar, o'quv markazlari, repetitorlik xizmatlari qonuniylashtirildi va tezlik bilan o'sdi. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmi ta'lim infratuzilmasiga investitsiyalarni jalb qilmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Xususiy umumta'lim maktablari soni	5	150	800+	↑ kuchli
Xususiy ta'lim markazlari soni	—	2 000	15 000+	↑ kuchli
Xususiy ta'lim investitsiyalari (mln \$)	—	50	500+	↑ 10x
Xususiy maktablar o'quvchilar ulushi (%)	<1%	1,5%	~1%	↑ -0,5 pp
PPP (davlat-xususiy sheriklik) shartnomalar soni	0	20	300+	↑ kuchli

Sobiq Ittifoq davridan meros qolgan PTU tizimi zamon talablariga javob bermay qoldi. 2017-yildan dual ta'lim modeli joriy etildi, ishlab chiqarish bilan bog'liqlik kuchaytirildi, xorijiy ishlab chiqaruvchilar bilan hamkorlik o'rnatildi. Texnika va zamonaviy texnologiyalar yo'nalishidagi kasbiy ta'lim alohida e'tibor qozondi.

KO'RSATKICHLAR	1991	2016	2025	O'SISH
Kasb-hunar ta'lim muassasalari soni	1 200	1 500	2 500	↑ +1000
Kasbiy ta'lim o'quvchilari (ming)	450	280	700+	↑ +420 ming
Dual ta'lim shartnomasi tuzgan korxonalar soni	0	100	5 000+	↑ kuchli
Kasbiy ta'lim bitiruvchilarining ish bilan bandligi (%)	65%	55%	80%	↑ +25 pp
Xorijiy sertifikatlangan kasbiy ta'lim yo'nallishlari	0	10	50+	↑ kuchli
Kasbiy ta'lim tizimida barqaror o'sish va sifatning oshishi davom etmoqda!				

Oliy ta'lim qamrovi 2016-yilda jahon eng past ko'rsatkichlaridan biriga tushib ketdi, atiga 9 foiz bo'ldi. 2017-yildan davlat granti soni, OTMLar soni va xorijiy universitetlar filiallari keskin oshdi. 2030-yilga kelib 50 foiz qamrovga erishish va milliy OTMLarni xalqaro reytinglarda mustahkam o'rin egallashdek katta maqsadlar sari ketmoqdamiz.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICHLAR	1991	2016	2025	O'SISH
OTMga qamrov darajasi (%)	22%	9%	50%	↑ +41 pp
OTMLar soni	55	78	230+	↑ +3x
Xorijiy OTM filiallari soni	0	0	30+	↑ kuchli
Davlat granti soni (ming)	60	74	210+	↑ +3x
QS World Ranking da O'zbekiston OTMLari soni	0	0	5+	↑ yangi

O'zbekiston OTMLari uzoq yillar davlat tomonidan to'liq markazlashgan tarzda boshqarildi, dasturlar, qabul soni, moliyalashtirish – hammasi yuqoridan belgilanar edi. Akademik erkinlik yo'q, ilmiy tadqiqotga investitsiya minimal darajada. Bugun Yangi OTM boshqaruv modeli – kengash, rektorat, ilmiy kengash vakolatlarini muvozanatlash – joriy etildi. Ularga akademik va moliyaviy erkinlik berildi.

KO'RSATKICHLAR	1991	2016	2025	O'SISH
OTM moddiy-texnik bazasiga investitsiya (mln \$)	15	120	800+	↑ 7x
Akademik ozodlikka ega OTMLar ulushi (%)	<5%	10%	60%	↑ +50 pp
OTM boshqaruvida xorijiy mutaxassislar ulushi (%)	0%	1%	10%	↑ kuchli
Laboratoriya va tadqiqot markazlari soni (OTMLarda)	200	350	1 500+	↑ 4x
OTMLarning ilmiy nashrlari (Scopus, Web of Science)	50	800	5 000+	↑ 6x

KO'RSATKICHLAR	1991	2016	2025	O'SISH
YAIMdan ilm-fanga ajratiladigan xarajat (%)	0,8%	0,2%	1,5%	↑ +1,3 pp
Ilmiy-tadqiqot institutlari soni	270	150	200+	↑ +50
Ilmiy darajali tadqiqotchilar soni (ming)	35	22	45+	↑ +23 ming
Xalqaro hamkorlik loyihalari soni (yiliga)	—	120	500+	↑ 4x
Scopusda indekslangan ilmiy maqolalar (yiliga)	100	800	6 000+	↑ 7x
Ilm-fan va innovatsiya – kelajak taraqqiyotining asosiy drayveri!				

Fundamental fan O'zbekistonda tarixan kuchli bo'lgan, matematika, fizika, kimyo, tarix sohalari jahonga tanikli olimlar bergan. Ammo so-biq sovet davridan keyingi mablag'lar kamayishi, «aql oqishi» va ilmiy infratuzilmaning eskirishi jiddiy muammoga aylandi. Bugun fundamental fanga investitsiyalarni oshirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish zarurligi kun tartibidagi muhim masalaga aylandi.

Fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi bo'shliq O'zbekistonda uzoq muddatli muammolardan biri bo'lgan. Universitetda olingan bilim korxonada qo'llanilmadi, tadqiqotlar bozor talabidan uzoq edi. Bugun Triple Helix (davlat-sanoat-ta'lim) modelining joriy etilishi bu bo'shliqni bartaraf etishga olib kelmoqda.

	1991	2016	2025	O'sish
OTM-korxona hamkorlik shartnomalar soni	50	300	3 000+	↑ 10x
Texnoparklar soni	0	3	15+	↑ kuchli
Amaliy tadqiqotlarga sanoatdan mablag' (mln \$)	2	20	200+	↑ 10x
Startup va Spin-off kompaniyalar soni	0	50	500+	↑ kuchli
Sanoatda qo'llanilgan ixtirolar soni (yiliga)	30	80	500+	↑ 6x

Mustaqillikning dastlabki o'n yilliklarida O'zbekiston fani «kek-sayish» muammosiga duch keldi, ya'ni olimlarning o'rtacha yoshi oshib bordi, yoshlar ilmiy yo'lni moliyaviy jihatdan jozibasi past deb hisoblab, boshqa sohalarga o'tib ketdi. 35 yoshgacha bo'lgan tadqiqotchilar ulushi juda past ko'rsatkichlarda qolib ketdi. Bugun yoshlar uchun stipendiyalar, xalqaro loyihalar va laboratoriya grantlari joriy etilmoqda. Quvonarlisi o'zbek fani yosharmoqda, yoshlarimiz ilm-fanga qaytmoqda.

KO'RSATKICHLAR	1991	2016	2025	O'SISH
35 yoshgacha bo'lgan ilmiy xodimlar ulushi (%)	30%	20%	40%	↑ +20 pp
Yoshlarga mo'ljallangan ilmiy grantlar (yiliga, dona)	—	100	1500+	↑ kuchli
Xalqaro PhD dasturlari bitiruvchilari (yiliga)	50	200	800+	↑ 4x
El-yurt umidi stipendiatlari (fanda) soni	—	150	600+	↑ kuchli
Yoshlar ilmiy loyihalarini moliyalashtirish (mln so'm)	—	5 000	80 000+	↑ 16x

Ilm-fan – taraqqiyotning poydevori, yoshlar esa uning kelajagi!

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Global Innovation Index o'ri	130+	105	82	↑ +23 o'rin
IT Park rezidentlari soni	0	50	3 000+	↑ kuchli
Berilgan patentlar soni (yiliga)	200	400	2 000+	↑ 5x
Innovatsion startaplar ekotizimining qiymati (mld \$)	—	0,1	2+	↑ kuchli
Venchur investitsiyalar hajmi (mln \$)	0	5	300+	↑ kuchli

Global Innovation Index reyting tizimida O'zbekiston 2016-yilda pastki o'rinlarda turardi. IT Park tashkil etilishi, innovatsion ekotizim qurish va startup madaniyatini rivojlantirish katta o'zgarishni olib keldi. 2023-yilda O'zbekiston GII'da 82-o'ringa ko'tarildi. Maqsadimiz TOP-50 ga kirish.

Ma'lumki, o'rtacha umr davomiyligi iqtisodiy rivojlanish, sog'liqni saqlash tizimi va hayot sifatining yig'indisini aks ettiradi. O'zbekistonda bu ko'rsatkich 1991-yildan buyon sezilarli oshdi, ammo Yevropa davlatlaridan sezilarli orqada. Sog'liqni saqlashga investitsiyalarni oshirish, profilaktik tibbiyotni rivojlantirish va ekologiyani yaxshilash maqsad tufayli ustuvor hisoblanadi.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
O'rtacha umr davomiyligi (yil)	67,2	73,8	73,8	↑ 0 yil
Erkaklar umr davomiyligi (yil)	64,3	71,3	71,7	↑ +0,4 yil
Ayollar umr davomiyligi (yil)	70,5	76,1	75,8	↓ kamayish
Tibbiyotga YalMdan xarajat (%)	3,0%	3,2%	6,0%	↑ +2,8 pp
Sog'lom hayot kechirish muddati (HALE, yil)	58	64	70	↑ +6 yil

Birlamchi tibbiy yordam – sog'liqni saqlash piramidasining poydevoridir. O'zbekistonda qishloq joylardagi tibbiy muassasalar (qishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar) uzoq yillar davomida eskirgan edi. 2017-yildan boshlab davlat poliklinikalarini qayta qurish, oilaviy shifokorlar institutini kengaytirish va qishloq hududlariga tibbiy brigadalar yuborish dasturlari boshlandi.

Ko'rsatkich	1991	2016	2025	O'sish
Poliklinikalar va SMP punktlari soni	4 200	3 900	5 500+	↑ +1 600
Oilaviy shifokorlar soni (ming)	—	12	35+	↑ 3 barobar
10 000 aholiga shifokorlar soni	34,5	27,2	38+	↑ +11
Birlamchi tibbiy yordam uchun aholi masofasi (km)	—	8	3	↓ yaxshilanish
Telemeditsina xizmatlari soni (yiliga)	0	5 000	500 000+	↑ keskin o'sish

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Irsiy kasalliklar bilan tug'ilgan bolalar soni (1000 ga)	25	18	<10	↓ kamayish
Prenatal diagnostika qamrovi (%)	10%	55%	95%	↑ +40 pp
Neonatal skrining dasturlari soni	2	5	15+	↑ 3 barobar
Genetik maslahat markazlari soni	5	15	80+	↑ 5 barobar
Irsiy kasalliklar bo'yicha viloyatlardagi laboratoriyalar	5	14	30+	↑ yaxshilanish
Telemeditsina xizmatlari soni (yiliga)	5	5 000	500 000+	↑ keskin o'sish

 Sog'lom avlod – kelajak poydevori
  Erta tashxis – sifatli hayot kafolati
  Zamonaviy tizim – barqaror natija
  Genetika yutuqlari – sog'lom jamiyat sari

Irsiy kasalliklar va tug'ma nuqsonlar O'zbekistonda aholi salomatligi uchun muhim muammo bo'lib kelmoqda. Qarindoshlar o'rtasidagi nikohlar nisbatan yuqori foizni tashkil etishi irsiy kasalliklarga moyillikni oshiradi. So'nggi yillarda milliy tibbiyot sohasida prenatal diagnostika, genetik maslahat va neonatal skrining dasturlarini kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Mamlakatimizda ona va bola salomatligi ko'rsatkichlari tobora yaxshilanib bormoqda. Perinatal markazlar tarmog'i yaratildi, tibbiy xodimlar qayta o'qitildi, tug'ruqxonalar modernizatsiya qilindi. Ammo ayrim ko'rsatkichlar bo'yicha hali xalqaro standartlarga erishilmagan bo'lib, ayni paytda SDG4 doirasidagi ko'rsatkichlarga erishish maqsad qilingan.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Onalar o'limi (100 000 tug'ilishga)	65	29	<18	↓ kamayish
Chaqaloq o'limi (1000 tug'ilishga)	35,2	11,2	<8	↓ kamayish
5 yoshgacha bolalar o'limi (1000 ga)	60	22	<12	↓ kamayish
Perinatal markazlar soni	0	15	30+	↑ 2x
Kasalxonada tug'ish ulushi (%)	85%	99%	100%	↑ +1 pp

 kamayish – ijobiy o'zgarish (o'lim ko'rsatkichining pasayishi)
  o'sish – ijobiy o'zgarish (o'sish yoki yaxshilanish)
 pp – foiz punkt

Onkologik kasalliklar O'zbekistonda o'lim sabablarining asosiy o'rinlaridan birini egallaydi. Istiqlolning dastlabki yillarida erta aniqlash darajasi past, diagnostika uskunalari eski, mutaxassislar soni cheklangan edi. Bugunga kelib viloyat onkologiya markazlarini modernizatsiya qilish, MRI/KT skining dasturlarini kengaytirish va onkologik dori ta'minotini yaxshilash uchun keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Onkologik kasalliklar bo'yicha o'lim (100 000 ga)	95	105	<80	↓ maqsad
Erta bosqichda aniqlangan onkologiya kasallari (%)	20%	30%	60%+	↑ +30 pp
Onkologik markazlar soni	15	16	35+	↑ 2x
MRI/KT apparatlari soni (onkologiya)	10	80	400+	↑ 5x
Onkologiya bo'yicha xalqaro hamkorlik protokollari	3	10	40+	↑ 4x

 maqsad – ko'rsatkichni kamaytirish (o'limni qisqartirish maqsadi)
 o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi)
 pp – foiz punkt

Mamlakatimizda ham «sivilizatsiya kasalliklari» sifatida yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet, o'pka kasalliklari ham kuchayib bormoqda. Aholi o'rtasida chekish, to'g'ri ovqatlanmaslik, jismoniy faollikning kamligi bu kasalliklarning asosiy omillari bo'lib qolmoqda. So'nggi yillarda keng ko'lamli profilaktika dasturlari, sog'lom turmush tarzini ommalash-tirish va tez-tez tibbiy tekshiruvlar tizimi yaratilmoqda.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Yurak-qon tomir kasalliklaridan o'lim (100 000 ga)	280	310	<220	↓ maqsad
Qandli diabet prevalensi (%)	3%	7%	<9% (nazorat)	= barqarorlik
Chekuvchi aholi ulushi (%)	25%	22%	<15%	↓ kamayish
Profilaktik tibbiy tekshiruv qamrovi (%)	10%	30%	80%	↑ +50 pp
Sog'lom turmush tarzi markazlari soni	20	80	500+	↑ 6x

 kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish (o'limni qisqartirish maqsadi)
 o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi)
 = barqarorlik – ko'rsatkich barqaror saqlanishi
 pp – foiz punkt

Aholining keksayishi global tendensiya bo'lsa-da, O'zbekistonda ham 60 yoshdan oshganlar soni ham o'sib bormoqda. Ayni paytda ularni faol, sog'lom va ijtimoiy jihatdan integratsiyalashgan holda ushlab turish uchun maxsus dasturlar, geriatriya xizmatlari, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari joriy etilmoqda, nogiron keksalar uchun parvarishlash tizimi yaratilmoqda.

Sog'lom ovqatlanish va faol turmush tarzi ko'plab kasalliklarning oldini oladi. Mamlakatimizda ham semizlik muammosi kuchaymoqda, «tez ovqat» va qand miqdori ko'p bo'lgan mahsulotlar iste'moli oshmoqda. So'nggi yillarda milliy sog'lom ovqatlanish standartlari, maktab oshxonalarida sog'lom menyu, sport va dam olish infratuzilmasi kengaytirilmoqda.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
60 yoshdan oshgan aholi ulushi (%)	7%	8,5%	12%	↑ demografik
Geriatriya markazlari soni	0	5	50+	↑ kuchli
Keksalar uchun sanatoriy-profilaktika muassasalari	80	60	150+	↑ +90
Ijtimoiy yordam olayotgan keksalar ulushi (%)	30%	45%	80%	↑ +35 pp
Faol keksalar uchun madaniy-sport dasturlari soni	—	200	2 000+	↑ 10x
↑ o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) = barqarorlik – ko'rsatkich barqaror saqlanishi pp – foiz punkt x – marta (oshish ko'rsatkichi)				

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Ortiqcha vazn va semizlik prevalensi (%)	18%	28%	21,8%	↓ maqsad
Maktab oshxonalarida sog'lom menyu ulushi (%)	20%	30%	90%	↑ +60 pp
Jismoniy faol aholi ulushi (%)	30%	35%	60%	↑ +25 pp
Sog'lom ovqatlanish bo'yicha aksariyat xabardor aholi (%)	—	40%	85%	↑ +45 pp
Davlat sog'lom turmush tarzi dasturlari soni	5	20	100+	↑ 5x

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Elektron tibbiy karta qamrovi (aholi, %)	0%	5%	95%	↑ kuchli
Telemeditsina konsultatsiyalari (yiliga, ming)	0	50	5 000+	↑ kuchli
Raqamli retsept tizimi qamrovi (%)	0%	10%	100%	↑ kuchli
AI diagnostika vositalaridan foydalanadigan klinikalar	0	5	200+	↑ kuchli
Ilovalar orqali shifokorga yozilish qamrovi (%)	0%	2%	80%	↑ kuchli
↑ o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) ↓ kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi ming – mingta (thousand)				

Raqamli tibbiyot inqilobi dunyo bo'ylab kechmoqda. O'zbekistonda elektron tibbiy karta tizimi, telemeditsina, sun'iy intellekt diagnostikasi, raqamli dori ta'minoti – bularning barchasi 2018-yildan boshlab izchil joriy etilmoqda. COVID-19 pandemiyasi bu jarayonni tezlashtirdi, o'zbek tabobati bu borada arzigulik tajriba to'pladi.

Ijtimoiy xizmatlar (bolalar muassasalari, qariyalar uylari, rehabilitatsiya markazlari, psixologik yordam) sobiq sovet modelidan meros qolgan tizim bo'lib, uzoq yillar yetarli darajada moliyalashtirilmadi. Professional ijtimoiy xodim kasbi O'zbekistonda 2017-yilgacha deyarli mavjud emas edi. Yangi model fuqaro ehtiyojidan kelib chiqib, individual va oila asosida xizmat ko'rsatishga yo'naltirilmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Professional ijtimoiy ishchilar soni	500	2 000	20 000+	↑ 10x
Ijtimoiy xizmat markazlari soni	50	120	600+	↑ 5x
Ijtimoiy xizmat olayotgan aholi ulushi (%)	3%	8%	20%	↑ +12 pp
Ijtimoiy xizmatlarning raqamli platformasi	yo'q	qisman	to'liq	↑ yaratildi
Ijtimoiy xizmatlarga ajratilgan byudjet (mln \$)	20	120	800+	↑ 7x
↑ o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) ↓ kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi pp – foiz punkt x – marta (oshish ko'rsatkichi)				

O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslar (NBS) uzoq yillar izolyatsiya va diskriminatsiyaga duch keldi. Ular uchun qulay muhit (panduslar, braille, maxsus transport), ta'lim inklyuzivligi, bandlik dasturlari juda past darajada edi. O'zbekistonda BMTning Nogironlar huquqlari konvensiyasi 2021-yilda ratifikatsiya qilindi.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Rasman ro'yxatga olingan NBS soni (ming)	720	720	900+	↑ asl soni aniqlandi
Inklyuziv ta'lim maktablari ulushi (%)	2%	10%	50%	↑ +40 pp
Qulay muhit bilan ta'minlangan davlat binolari (%)	5%	15%	80%	↑ +65 pp
NBS uchun maxsus bandlik dasturlari	10	30	200+	↑ 7x
NBS nafaqasi (AQSh \$, o'rtacha/oy)	5	40	120+	↑ 3x

↑ o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi)

↓ kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi

pp – foiz punkt
x – marta (oshish ko'rsatkichi)

O'zbekistonda ham bolalar himoyasi tizimi yetim bolalar, zo'ravonlikka uchragan, ota-onasiz qolgan, ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalar uchun uzoq yillar muassasa asosida ishladi. Jahon tajribasi oila va mahallaga asoslangan yondashuvning afzaliligini ko'rsatadi. So'nggi yillarda mamlakatimizda ham davlat bolalar muassasalari (internatlar) o'rnini bosuvchi oila turidagi uylar rivojlantirilmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Davlat bolalar muassasalarida bolalar soni (ming)	30	25	<10	↓ kamayish
Oilaviy tarbiyada bo'lgan yetim bolalar ulushi (%)	30%	45%	80%	↑ +35 pp
Bolalarga oid ijtimoiy nafaqalar miqdori (\$/oy)	2	15	50+	↑ 3x
Bolalar huquqlari bo'yicha inspeksiyalar soni (yiliga)	—	500	5 000+	↑ 10x
Ishlaydigan bolalar soni (15 yoshgacha, ming)	180	80	<20	↓ kamayish

↑ o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi)

↓ kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi

pp – foiz punkt
x – marta (oshish ko'rsatkichi)

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Parlamentda ayollar ulushi (%)	5%	16%	38%	↑ +22 pp
Iqtisodiy faol ayollar ulushi (%)	43%	43%	58%	↑ +15 pp
Ayollar tadbirkorligi (jami tadbirkorlardan, %)	10%	18%	40%	↑ +22 pp
Ayollar uchun kreditlar hajmi (mln \$)	10	150	2 000+	↑ 13x
Oilaviy zo'ravonlik shikoyatlarni ko'rib chiqish markazi	0	20	200+	↑ kuchli

Gender tenglik O'zbekistonda 2023-yilgi Konstitutsiyada konstitutsiyaviy kafolat maqomini oldi. Parlament kvotasi 30 foizga yetdi, ammo iqtisodiy, kasbiy va siyosiy sohalarda ayollar bilan tenglik masalasida ayrim muammolar mavjud. So'nggi yillarda ayollar tadbirkorligi, huquqiy savodxonlik, oilaviy zo'ravonlikdan himoya milliy gender siyosatining asosiy yo'nalishlariga aylandi.

O'zbekistonda dastlab Nuroniylar tashkiloti urush faxriylarini qo'llab-quvvatlash uchun tashkil etilgan bo'lsa-da, keyinchalik barcha kekxa avlod vakillarini qamrab oldi. Bugun tobora sifat ko'rsatkichlari ortib borayotgan nafaqalar, tibbiy xizmat, madaniy dasturlar, uy-joy ta'miri kabilarning barchasi nuroniylar turmush sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Nuroniylar tashkiloti a'zolari soni (ming)	—	420	600+	↑ +180 ming
Nuroniy pensiya miqdori (AQSh \$/oy)	8	60	200+	↑ 3x+
Nuroniylar uchun bepul davolash qamrovi (%)	20%	50%	90%	↑ +40 pp
Nuroniylar uchun uy-joy ta'miri dasturi (oila/yil)	—	500	5 000+	↑ 10x
Faxriylar uchun ijtimoiy xizmat markazlari soni	30	70	300+	↑ 4x
↑ o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) ↓ kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi pp – foiz punkt x – marta (oshish ko'rsatkichi)				

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Kambag'allik darajasi (milliy chegara, %)	60%	17%	<7%	↓ kuchli kamayish
«Temir daftar» oilalari soni (ming)	0	0	500+	↑ yaratildi
Ijtimoiy nafaqa miqdori (AQSh \$/oy)	3	20	80+	↑ 4x
Kambag'allikka qarshi dastur xarajati (mln \$)	—	200	2 000+	↑ 10x
O'rta sinfga kirgan oilalar ulushi (%)	5%	15%	40%	↑ +25 pp

 o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi)
  kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi
 pp – foiz punkt
 x – marta (oshish ko'rsatkichi)

O'zbekistonda kambag'allik darajasi birinchi marta rasmiy ravishda 2019-yilda 12–14 foiz darajada deb e'lon qilindi. «Temir daftar» tizimi orqali muhtoj oilalar aniqlanib, maqsadli yordam ko'rsatilmoqda. Kambag'allikni iqtisodiy o'sish, ish o'rinlari va ijtimoiy himoya tizimining hamkorligi orqali pasaytirish strategiyasi amalga oshirilmoqda.

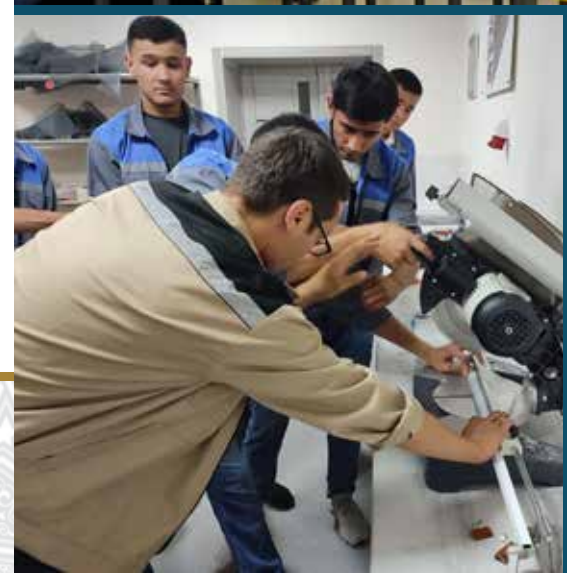
Rasmiy ish o'rinlari va xufiya iqtisodiyot O'zbekistondagi uzoq muddatli muammolardan biri bo'lib, rasmiy ishsizlik 7–9 foizda tursa-da, yashirin ishsizlik ancha yuqori ko'rsatkichlarda saqlanib turdi. So'nggi yillarda ijtimoiy sug'urta tizimi (pensiya, ishsizlik nafaqasi, kasallik bo'yicha nafaqa) isloh qilinmoqda, rasmiy ish o'rinlari ulushi oshirilmoqda, pFUjda hisoblar joriy etilmoqda.

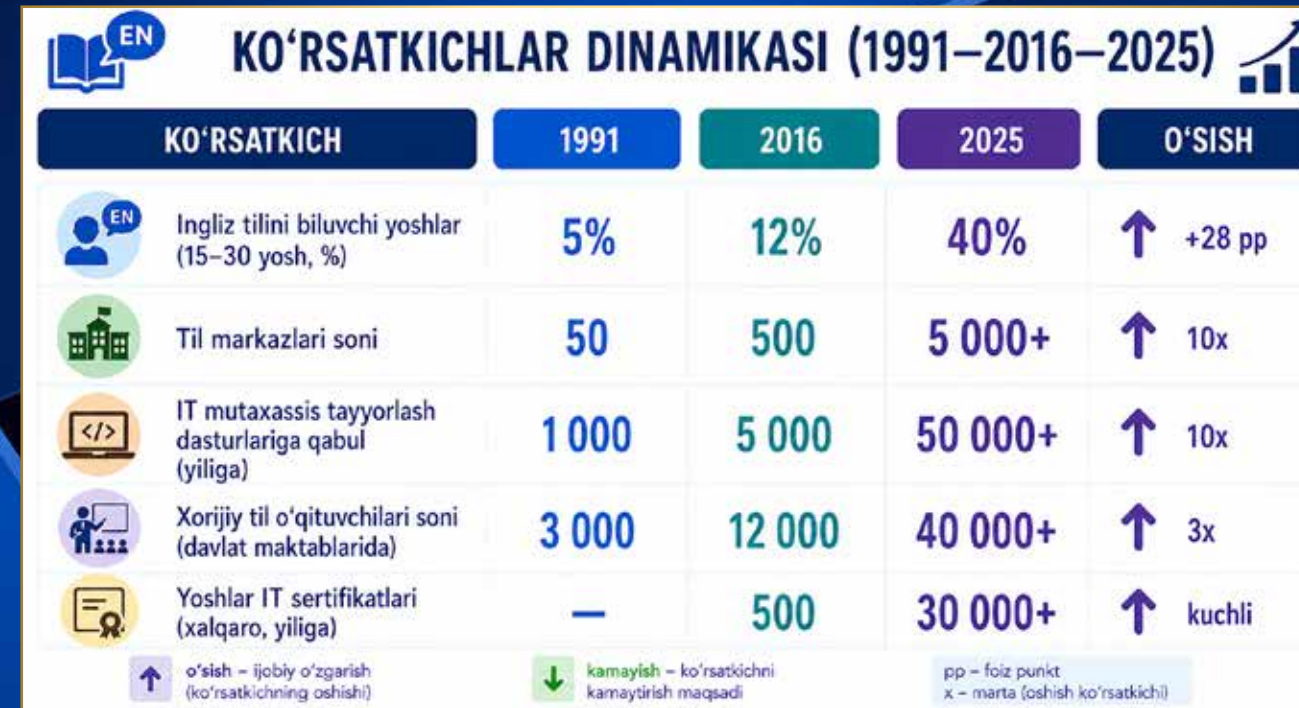
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Rasmiy ish bilan band aholi (mln)	6,2	12,8	16+	↑ +3,2 mln
Rasmiy ishsizlik darajasi (%)	—	8,7%	<6%	↓ kamayish
Ijtimoiy sug'urta qamrovi (%)	60%	55%	85%	↑ +30 pp
Pensiya jamg'armasiga ajratiladigan YAIM ulushi (%)	3,5%	3,8%	5%	↑ +1,2 pp
Yangi rasmiy ish o'rinlari (yiliga, ming)	—	200	600+	↑ 3x

 o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi)
  kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi
 pp – foiz punkt
 x – marta (oshish ko'rsatkichi)

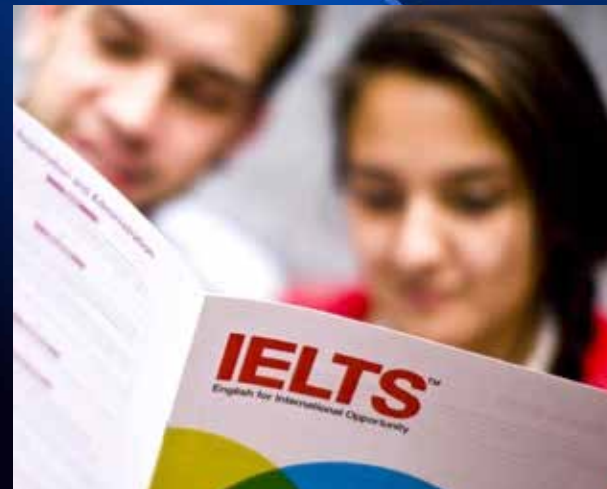
KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Davlat kasbiy tayyorlash dasturlarida ishtirokchilar (yiliga, ming)	—	50	500+	↑ 10x
Bepul kasbiy kurslar turlari soni	10	50	300+	↑ 6x
Ayollar uchun maxsus kasb o'rgatish dasturlari	5	30	200+	↑ 7x
Onlayn kasbiy o'qitish platformalari soni	0	5	30+	↑ kuchli
Kasbiy tayyorlashga byudjet xarajati (mln \$)	5	30	300+	↑ 10x
↑ o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) ↓ kamayish – ko'rsatkichni kamaytirish maqsadi pp – folz punkt x – marta (oshish ko'rsatkichi)				

Davlat tomonidan bepul kasb o'rgatish dasturlari O'zbekistonda 2017-yildan keyingina izchil kengaytirilmoqda. Ishsizlar, ayollar, eski kasblar egallari – ular uchun qayta tayyorlash kurslari, onlayn ta'lim va amaliy «workshop»lar tashkil etilmoqda. German Dual Education va Koreya modeli tajribasidan foydalanilmoqda.

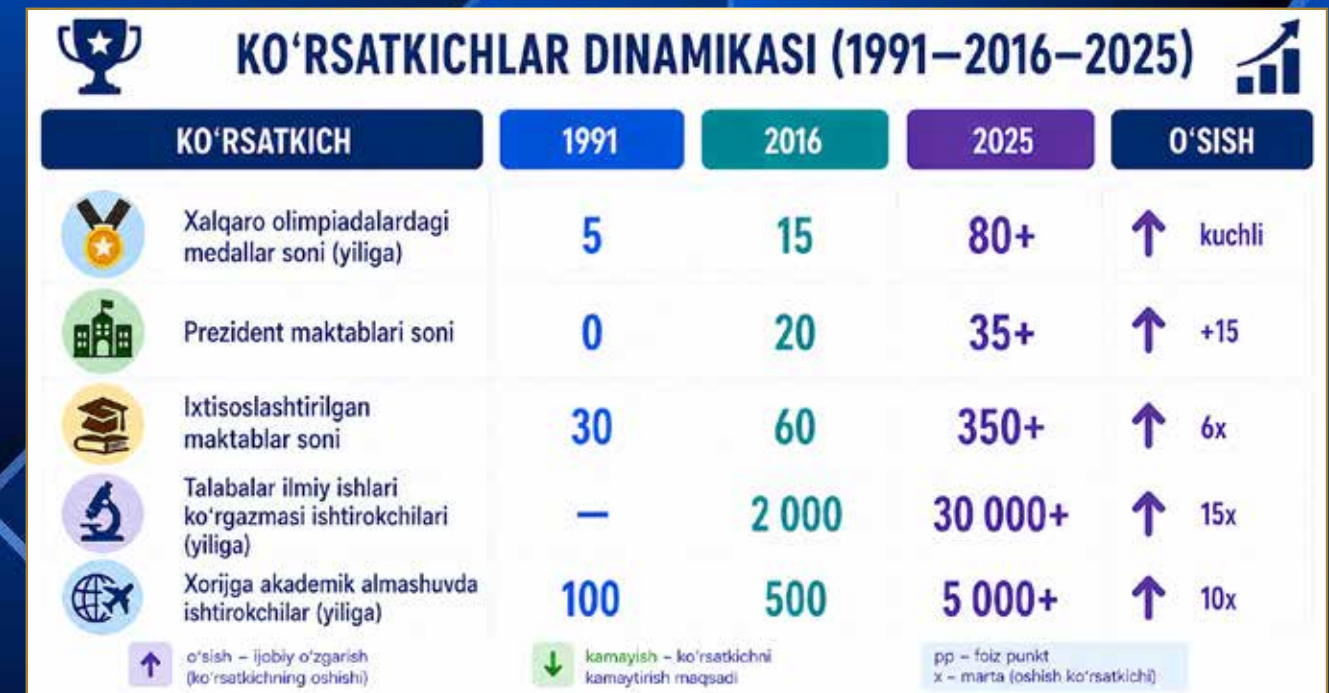

Bugungi kunda mamlakatlarning raqobatbardosh bo'lishi uchun zamonaviy texnologiyalar, jumladan, IT, sun'iy intellekt, injiniring, moliya, xalqaro munosabatlar sohalarida bilimlar zarur bo'lmoqda. Shu bilan birga, ingliz, xitoy, arab, nemis kabi jahon tillarini bilish yoshlarning global mehnat bozorida o'rin olishini ta'minlaydi. O'zbekistonda zamonaviy texnologiyalarni, xorijiy tillarni o'qitish kengaytirilmoqda, maktablar, til markazlari, xorijiy til olimpiadalari o'tkazilmoqda. Bugun o'zbek yoshlari xorijiy tillar sertifikatlarini olish bo'yicha dunyo reytinggida yuqori o'rinlarni egallashmoqda.

So'nggi yillarda mamlakatimizda yoshlar intellektual salohiyatini oshirish maqsadida prezident maktablari, ixtisoslashtirilgan maktablar, xalqaro olimpiadalarga tayyorlov tizimi kengaytirildi. Bilimlar bellashuvi, ilmiy musobaqalar va xalqaro akademik almashinuv dasturlari kuchaytirildi.

Har bir mamlakatda aholining, ayniqsa, yoshlar-ning bandligini ta'minlash strategik vazifalardan hisoblanadi. Istiqolning dastlabki yillarida yoshlar bandligi O'zbekistonda ijtimoiy barqarorlikning muhim omili sifatida qaralsa-da, 15–29 yosh guruhi-dagi ishsizlik rasmiy ko'rsatkichdan ancha yuqori bo'lib qolayotgan edi, yoshlar ko'pincha qishloqdan shaharga ko'chadi, lekin professional malakasizlik sa-babli ish topa olmaydi. So'nggi yillarda muammo-ni yechimiga qaratilgan keng miqyosdagi chora-tadbirlar amalga oshirildi, yoshlar mehnat birjalari, subsidiyalangan ish o'rinlari va kafolatlangan birin-chi marta ishga joylashuv dasturlari ishlab chiqildi.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
15–29 yoshlar ishsizligi (%)	—	14%	<8%	↓ kamayish
Yoshlarga subsidiyalangan kredit dasturlari (dona)	—	5	50+	↑ 10x
Yoshlar markazlari soni	80	200	400+	↑ 2x
«Yoshlar — kelajagimiz» granti oluvchilar (yiliga)	0	0	20 000+	↑ yangi
Yoshlar uchun turar-joy dasturlari (ta'minlangan, yiliga)	—	500	10 000+	↑ kuchli
kamayish – ko'rsatkichning kamaytirish maqsadi o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) pp – foiz punkt x – marta (oshish ko'rsatkichi)				

O'zbekistonda IT Park tashkil etilishi, IT sohasi rivojlanishi zamonaviy taraqqiyotning burilish nuqtasi bo'ldi. 2019-yildan boshlab eksport, rezidentlar soni va ish o'rinlari keskin oshdi. «One million Uzbek coders» dasturi millionlab yoshlarga dasturlash asoslarini o'rgatishni ko'zlagan bo'lib, IT eksportini 2025-yilgacha 2 mlrd dollarga yetkazish maqsad qilindi.

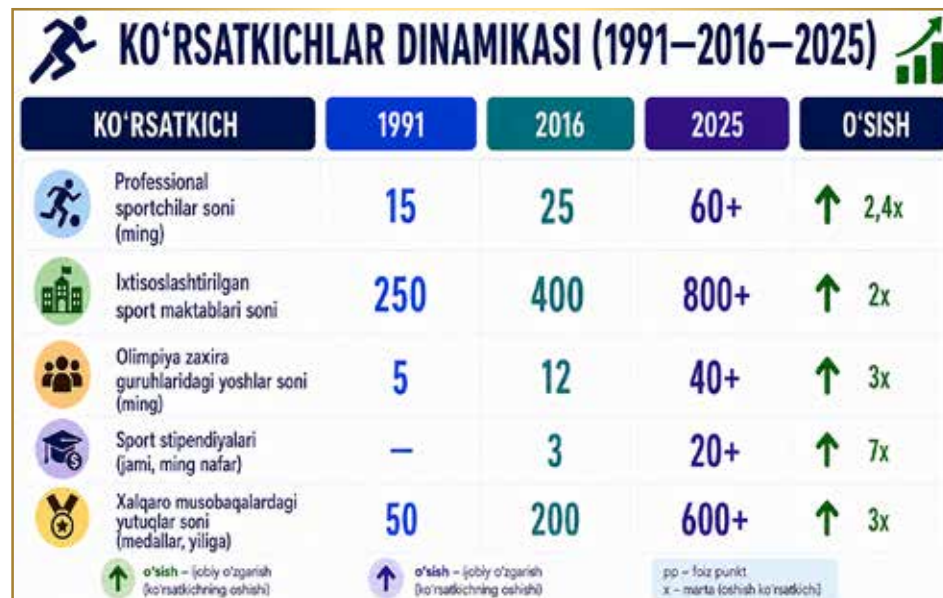

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
IT xizmatlari eksporti (mln \$)	5	50	~1 000	↑ 20x
IT Park rezidentlari soni	0	50	3 500+	↑ kuchli
IT sohasidagi ish o'rinlari (ming)	5	20	200+	↑ 10x
IT yo'nalishida o'qiyotgan talabalar (ming)	3	10	80+	↑ 8x
«1 mln dasturchi» dasturi ishtirokchilari (ming)	0	0	500+	↑ yangi

Bugun taraqqiy etgan davlatlarning asosiy salohiyati uning sog'lom va baquvvat yosh avlodidir. Sog'lom avlod voyaga yetishida sport faoliyatining roli beqiyos bo'lib, O'zbekistonda sport infratuzilmasi kengaytirildi, mahalla sport maydonchalari, maktab sport zallari, ommaviy sport tadbirlari tizimli tarzda ko'paytirildi. Bugun yoshlarning 50 foizdan ortig'i doimiy jismoniy faollikka jalb etildi.

Mamlakatning nufuzini professional sportchilar bir necha karra oshiradi. Dastlab ularni tayyorlash tizimining holati yaxshi emas edi. Sababi bu tizim istiqlolning dastlabki yillarida moliyaviy qiyinchiliklar tufayli zaiflashdi. Endi esa sport maktablari, olimpiya xazinalari va qo'shimcha qo'llab-quvvatlash dasturlari orqali professional sport yangi taraqqiyot bosqichiga chiqdi.

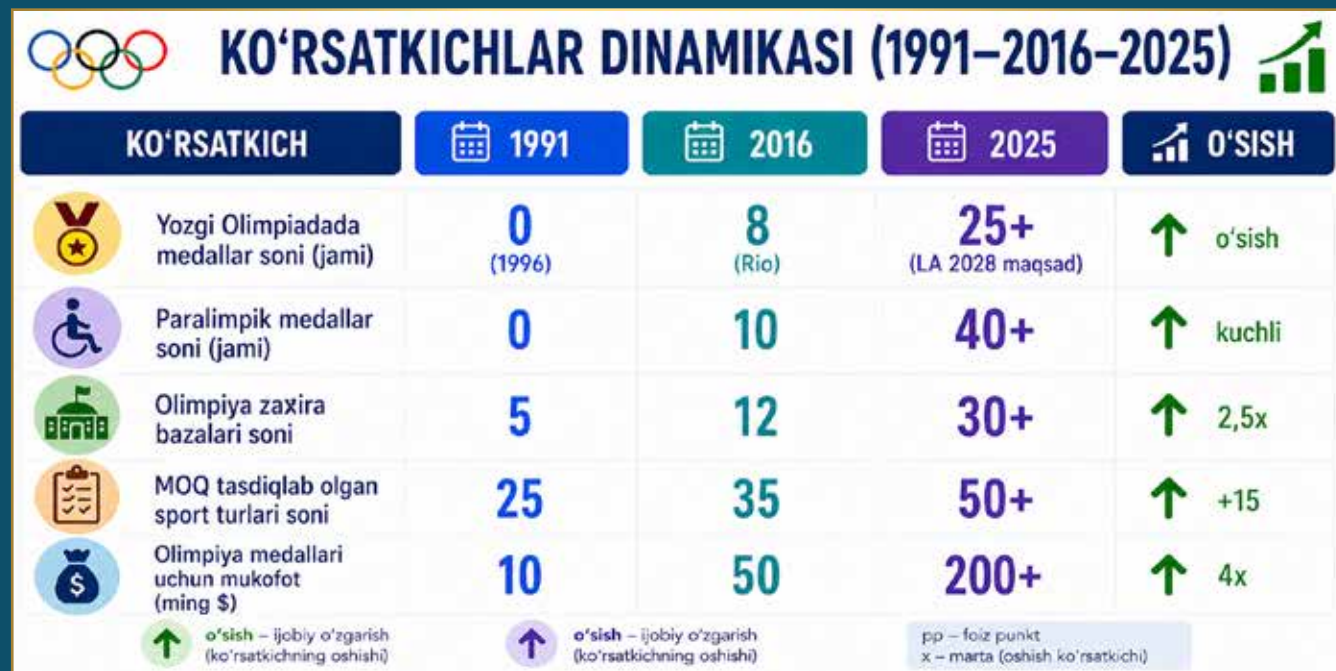

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Milliy terma jamoalar soni	30	50	80+	↑ +30
Xorijiy bosh murabbiylar soni	2	10	40+	↑ 4x
Oliy malakali sportchilarni tayyorlashga xarajat (mln \$)	5	40	300+	↑ 7x
Jahon chempionatlarida medallar soni (yiliga)	20	80	250+	↑ 3x
Sport tibbiyoti markazlari soni (milliy darajada)	3	8	30+	↑ 4x
o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) o'sish – ijobiy o'zgarish (ko'rsatkichning oshishi) pp – foiz punkt x – marta (oshish ko'rsatkichi)				

O'zbekiston terma jamoalari so'nggi yillarda boks, kurash, judo, shaxmat, futbol, gimnastika va boshqa sport turlarida jahon miqyosida katta muvaffaqiyatlarga erishmoqda. Bugun mamlakatimizda xorijdan malakali murabbiylar jalb qilish, zamonaviy sport tibbiyoti, analitik va texnologik qo'llab-quvvatlash sport natijalarini yaxshilashning muhim omillariga aylandi.

O'zbekiston 1994-yildan Jahon Olimpiya qo'mitasiga a'zo. 2016-yil Rioda 13 medal, 2020-yil Tokioda 15 medal, 2024-yil esa Parijdagi bu natijalar yangilandi. Paralimpiya harakati ham tobora rivojlanmoqda, bu yo'nalishdagi sportchilarimiz natijalari ham yuqorilab bormoqda. Mamlakatimiz bu sohada kuchli 15 talikka kirdi, kelajakda Olimpiyada medali ni qo'lga kiritish bo'yicha TOP-10 mamlakatlari qatoriga kirishi maqsad qilinmoqda va buning uchun yetarli imkoniyatlar bor.

Ijtimoiy-ma'naviy barqarorlik jamiyat taraqqiyoti va milliy birlikning asosi hisoblanadi. O'zbekistonda ma'naviy tarbiya tizimi, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish, diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik siyosati izchil olib borilmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Ijtimoiy ishonch indeksi (1–10 shkalada)	—	5,5	7,5+	↑ +2,0
Diniy bag'rikenglik indeksi (xalqaro, 1–10)	—	6,0	7,8	↑ +1,8
Milliy media axborotida ijobiy muhit ulushi (%)	—	60%	85%	↑ +25 pp
Ekstremizm holatlari soni (yiliga)	—	200	<50	↓ kamayish
Ma'naviyat markazlari soni	100	200	600+	↑ 3x

O'zbek tili davlat tili sifatida 1989-yildan rasman tasdiqlangan. Ammo lotin alifbosiga o'tish jarayoni hali to'liq tugallanmagani kitobxonlik va axborotga kirish imkoniyatini murakkablashtirmoqda. Kutubxonalar soni oshsa-da, sifat va raqamli imkoniyatlar pastligicha qolmoqda. So'nggi yillarda mamlakatimizda tobora o'sib borayotgan kitobxonlik madaniyati va bu boradagi davlat siyosati E-kutubxona, ochiq kirish va kitob savdosi kabi yo'nalishlarda tobora rivojlanib bormoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Jamoat kutubxonalari soni	6 200	6 400	8 000+	↑ +1 600
Raqamli kutubxona fondlari hajmi (mln kitob)	—	0,5	10+	↑ 20x
Har yili chiqarilgan kitoblar soni (nom)	2 000	2 500	10 000+	↑ 4x
O'quvchilar soni (kutubxonalar, mln)	4	3	8+	↑ 2,7x
Milliy elektron kutubxona foydalanuvchilari (mln)	0	0,1	5+	↑ kuchli

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Professional teatrlar soni	30	35	65+	↑ 2x
Teatr tomoshabinlari soni (mln, yiliga)	2,5	3,0	8+	↑ 2,7x
Yangi sahna asarlari soni (yiliga)	50	80	300+	↑ 4x
Teatr binolari rekonstruksiyasi (soni)	—	5	50+	↑ 10x
Xalqaro teatr festivallari soni (yiliga)	1	3	15+	↑ 5x

O'zbekistonda teatr san'ati boy tarixga ega bo'lib, jadid bobolarimiz boshlangan an'analar jadal rivojlanmoqda. Bugun mamlakatimizda zamonaviy teatrlarni rivojlantirish, yangi dramaturgiya va rejissura maktablarini yaratish, teatr binolarini modernizatsiya qilish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish borasida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda. Eng muhimi, yoshlarda teatrga bo'lgan qiziqish ko'lamini oshib bormoqda.

Sobiq sovet davrida ham Elyor Ishmuxamedov, Shuhrat Abbosov, Olim Xo'jayev, Razzoq Hamroyevning filmlari xalqaro festival-larni bezagan. Mustaqillikning dastlabki yillarida kino sohasi turg'unlik davrini boshidan kechirdi. 2017-yildan davlat tomonidan kinoni qo'llab-quvvatlash dasturlari kengaytirildi, xorijiy hamkorlik o'rnatildi, «O'zbek kinosi» brendi tiklandi.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Yiliga ishlab chiqarilgan filmlar soni	8	12	80+	↑ 7x
Kinoteatrlar soni	100	80	400+	↑ 5x
Kinoga davlat moliyalashtirishi (mln \$)	2	8	80+	↑ 10x
Xalqaro kinofestivallardagi ishtirok soni (yiliga)	3	10	50+	↑ 5x
O'zbekiston kinolarini ko'rgan tomoshabinlar (mln, yiliga)	2	1,5	15+	↑ 10x

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Xorijiy sayyohlar soni (mln)	0,3	2,0	10+	↑ 5x
Turizm daromadi (mlrd \$)	0,2	0,9	5+	↑ 5,5x
Vizasiz rejim (davlatlar soni)	5	20	90+	↑ 4,5x
Mehmonxonalar soni	150	600	2 500+	↑ 4x
YUNESKO Jahon merosi obyektlari soni	3	5	8+	↑ +3

O'zbekistonning bebaho madaniy va tarixiy merosi – Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi shaharlarimiz jahon turizmining durdonalari hisoblanadi. Bugun milliy turizm taraqqiyotiga milliy hunarmandchilik, musiqa, raqslar va milliy taomlar ham kuchli hissa qo'shmoqda. So'nggi yillarda milliy turizmni rivojlantirishning iqtisodiy, tashkiliy asoslari qayta yaratildi, vizasiz rejim kengaytirildi, xorijiy sayyohlar soni ham keskin oshdi.

“Fransiyadagi mashhur Luvr muzeyida shu kunlarda davom etayotgan milliy ko'rgazma xalqimizning noyob tarixiy merosi, betakror madaniyati va an'analarga xorijda qiziqish qanchalik yuqori ekanini ko'rsatmoqda. Bunday tarixiy va madaniy boyliklarimizni yoshlarimizga va xorijiy turistlarga yanada kengroq tanishtirish, muzeylarni zamon talablariga moslashtirish bo'yicha alohida dastur amalga oshiriladi.”

**YAGONA VATAN, YAGONA XALQ BO'LIB,
YANGI HAYOT VA KELAJAK YARATAMIZ!**

O'zbekiston qadimiy tarixiy yodgorliklar yurtidir. Bugun 7000 dan ortiq moddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish, restavratsiya qilish, tadqiq etish va ommaga namoyish etish muhim vazifaga aylandi. Bu borada mam-lakatimiz o'z imkoniyatlaridan tashqari, YUNESKO bilan hamkorlik va xalqaro mablag'larni jalb qilishni kengaytirmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Ro'yxatga olingan madaniy meros obyektlari soni	5 000	7 000	10 000+	↑ +3 000
Yiliga restavratsiya qilinadigan obyektlar soni	20	80	400+	↑ 5x
Madaniy meros muhofazasiga byudjet (mln \$)	5	40	300+	↑ 7x
Muzeylar soni	80	140	300+	↑ 2x
Arxeologik qazilma loyihalari soni (yiliga)	20	60	200+	↑ 3x

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Madaniyat saroylari soni	850	950	1 500+	↑ +550
San'at maktablari soni	500	600	1 200+	↑ 2x
Madaniyat xodimlari o'rtacha ish haqi (\$)	15	120	450+	↑ 4x
Davlat galereyalari soni	20	35	100+	↑ 3x
Madaniyat tashkilotlariga byudjet (mln \$)	50	200	1 200+	↑ 6x

Mustaqillikning dastlabki yillarida aksariyat madaniyat muassasalari (muzeylar, madaniyat saroylari, san'at maktablari, galereyalar) sobiq sovet davridan meros infratuzilma bilan faoliyat yuritib keldi. Bugun ularni modernizatsiya qilish, xodimlar ish haqini oshirish, tizimga xususiy sektorni rag'batlantirish hamda milliy san'at maktablari, galereyalar tarmog'ini kengaytirish yangi bosqichga olib chiqildi.

O'zbekiston mustaqillik yillarida siyosiy barqarorlik, iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy taraqqiyot yo'lida muhim yutuqlarga erishib, inson salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun keng imkoniyatlar yaratdi. Ayniqsa, xususiy mulk va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, yangi ish o'rinlari yaratish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, zamonaviy infratuzilma barpo etish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, qonun ustuvorligi va ochiqlikni kuchaytirish orqali fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashga alohida e'tibor qaratildi. Xalqaro maydonda hamkorlik kengayib, mamlakatning nufuzi oshib, yoshlar, ayollar va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirildi va bularning barchasi O'zbekistonni inson qadri ustuvor bo'lgan, ulkan imkoniyatlar mamlakatiga aylantirdi.

IKKINCHI BOB

O'ZBEKISTON – IQTISODIY BARQAROR VA FAROVON DIYOR

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINING 1991-YILDAN 2025-YILGACHA BO'LGAN TRANSFORMATSIYA YO'LI BOZOR IQTISODIYOTIGA O'TISH, MAKROIQTISODIY BARQARORLIK, INVESTITSIYA SIYOSATI, SANOAT VA QISHLOQ XO'JALIGI ISLOHOTLARI HAMDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHIGA BO'LGAN DAVRNI BOSIB O'TDI.

Iqtisodiyot – davlat kuchining asosi. Mustaqillikning dastlabki yillarida O'zbekiston og'ir iqtisodiy inqirozni boshdan kechirdi, ya'ni inflyatsiya yuzlab foizga oshdi, sanoat korxonalari yopildi, aholining real daromadi keskin pasayib ketdi. Biroq mamlakat bu sinovdan o'ziga xos yo'l – sekin, bosqichma-bosqich, ijtimoiy larzalarsiz bozor iqtisodiyotiga o'tish modeli orqali chiqdi.

2017-yildan boshlangan yangi bosqich esa iqtisodiyotni tubdan isloh qilish davri bo'ldi. Valyuta erkinlashtirildi, soliq tizimi soddalashtirildi, xorijiy investorlar uchun kafolatlar kuchaytirildi, xususi tadbirkorlik uchun shart-sharoitlar yaratildi. Natijalar raqamlarda yaqqol ko'rinadi: YaIM 2016-yildagi 67 milliard dollardan, 2025-yilga kelib 145 milliard dollardan ortiq bo'ldi.

IQTISODIY MODEL EVOLYUTSIYASI: YOPIQ TIZIMDAN OCHIQ BOZORGACHA

1991-yilda O'zbekiston iqtisodiyoti to'liq markazlashgan, rejalashtirilgan sobiq sovet tizimidan meros qolgan holatda edi. Barcha narxlar davlat tomonidan belgilangan, xususi mulk amalda mavjud emas, xorijiy valyuta erkin ayirboshlash qat'iyan taqiqlangan edi. Paxta yetishtirish va eksport qilish asosiy

“**Iqtisodiy erkinlik – siyosiy erkinlikdan oldin keladi. Tadbirkor erkin bo'lsa, davlat ham erkin bo'ladi. – Jahon iqtisodchilarining bu tamoyili O'zbekiston amaliyotida sinovdan o'tdi.**”

iqtisodiy faoliyat bo'lib, uning barcha daromadi ham Moskva orqali o'tardi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida (1991–1995) iqtisodiy inqiroz juda og'ir kechdi. YaIM 1992–1995-yillarda yiliga 4–11 foizga qisqardi. Inflyatsiya 1994-yilda 1 280 foizga yetdi va bu aholining barcha jamg'armalarining amalda yo'q bo'lib ketishini anglatardi. Ishsizlik keskin oshdi, aholining hayot darajasi tushib ketdi, odamlarning bardoshi sinaldi.

O'ZBEK MODEL: SEKIN, LEKIN BARQAROR O'TISH

Biroq O'zbekiston hukumati boshqa post-sovet mamlakatlari kabi «shok terapiyasi» yo'lini tanlamadi. O'zbek modeli asosiy tamoyillari bo'lgan iqtisodiyot siyosatdan ustun, qonun ustuvorligi, davlatning bosh islohot-

chiligini saqlab qolgan holda aholining himoyasiz qolmasligi, bosqichma-bosqich bozor munosabatlarini joriy etish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga e'tibor qaratildi.

Ushbu milliy model 1990-yillarda keskin tanqidlarga uchradi, xalqaro moliya institutlari tezroq liberalizatsiyani talab qildi. Biroq vaqt o'zbek modelining to'g'riligini isbotladi, ya'ni O'zbekiston 1998-yildagi iqtisodiy inqirozidan minimal zarar bilan chiqdi, 2008–2009-yillardagi global moliyaviy inqiroz davrida ham iqtisodiy o'sishni saqlab qoldi.

2017-YIL: YANGI IBTIDO

2017-yildan boshlab, O'zbekiston iqtisodiy liberallashtirishning yangi, keskin bosqichiga o'tdi. Shu yilning sentyabr oyida valyuta bozori to'liq erkinlashtirildi, ya'ni rasmiy kurs

bozor kursiga yaqinlashtirildi. Bu yagona qaror ko'plab xorijiy investorlarning mamlakatga qaytishiga turtki berdi. Soliq islohotlari doirasida 2020-yilda Yagona Soliq Kodeksi qabul qilindi, soliq turlari soni 30 dan 12 asosiy turga qisqartirildi.

Tadbirkorlik uchun muhit keskin yaxshilandi, ya'ni biznes ochish muddati 30+ kundan 1 kunga (onlayn) tushirildi, litsenziyalar soni 130 turdan 50 ga qisqartirildi, bojxona rasmiylashtiruv 15–20 kundan 1–3 kunga tushirildi. Bu o'zgarishlar xorijiy investorlar uchun kuchli ijobiy signal bo'ldi.

MAKROIQTISODIY BARQARORLIK VA YAIM DINAMIKASI

Makroiqtisodiy barqarorlik – barqaror iqtisodiy o'sishning asosi bo'lib, O'zbekiston 1996-yildan boshlab YaIM o'sishi ijobiy bo'lib qoldi va hatto global inqiroz yillarida ham (2008–2009) mamlakat iqtisodiy o'sishni saqlab qoldi. Bu ko'rsatkich dunyo bo'ylab noyob misollardan biri sifatida Jahon banki tomonidan e'tirof etilgan.

YaIM 1991-yildagi 13,5 milliard dollardan 2025-yilga kelib 145 milliard dollarga oshdi, bu degani salkam 11 baravardan ziyod o'sishdir. Bu raqamni aholi jon boshiga hisoblasak ham natija ijobiy: 650 dollardan 4000 dollar

ga yaqin o'sish aholi turmush darajasining real yaxshilanganini ko'rsatadi.

Ayniqsa, e'tiborli ko'rsatkich – to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar 2016-yildagi 1,6 milliard dollardan 2025-yilda 5,8 milliard dollarga o'sish. Bu raqam xorijiy investorlarning O'zbekistonga bo'lgan ishonchi va qiziqishi keskin oshganini isbotlaydi. Samsung, Hyundai, Total Energies, LUKOIL, Schlumberger kabi yirik kompaniyalar O'zbekistondagi faoliyatini kengaytirmoqda.

ZAXIRA VALYUTA VA MOLIVAVIY BARQARORLIK

O'zbekiston Markaziy banki tomonidan shakllantirilib borilayotgan valyuta zaxiralari 2025-yilda 35 mlrd dollardan oshdi. Bu ko'rsatkich mamlakatning tashqi iqtisodiy zarbalarga chidamliligi (rezilientligi) ta'minlanganini bildiradi. Taqqoslash uchun Gretsiya 2015-yilgi moliyaviy inqirozida atigi 3 mlrd dollarlik zaxira bilan qoldi.

Inflyatsiya nazorati masalasida ham ijobiy tendentsiyalar mavjud. 1994-yildagi 1 280 foizlik inflyatsiyadan bir raqamli inflyatsiyaga o'tish – bu O'zbekiston Markaziy bankining so'nggi yillardagi asosiy muvaffaqiyatlaridan biridir. 2024-yilda inflyatsiya 9,8 foizga tushirildi va yanada pasaytirishga qaratilgan pul-kredit siyosati izchillik bilan davom ettirilmoqda.

SANOAT VA ISHLAB CHIQARISH TARAQQIYOTI

Mustaqillikning ilk yillarida O'zbekiston asosan agrar va xomashyo (paxta tolasi, oltin) yetkazib beruvchi davlat edi. Sanoat sektori sobiq sovet davridan meros qolgan eskirgan korxonalar majmuyidan iborat bo'lib, ular texnologik jihatdan zamon talablariga javob bermay qolgan edi. 1990-yillarda bu korxonalarning ko'pchiligi yopildi yoki ishlab chiqarish hajmini keskin qisqartirdi.

2017-yildan boshlab sanoatni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) va maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) tizimi kengaytirildi, klaster yondashuvi joriy etildi, texnoparklar tashkil etildi. Natijada sanoat ishlab chiqarish hajmi keskin oshdi.

AVTOMOBILSOZLIK – O'ZBEK SANOATINING RAMZI

O'zbekiston avtomobilsozligi – mustaqil rivojlanishning yorqin misoli. 1996-yilda tashkil etilgan GM Uzbekistan (keyinchalik O'zavtosanoat) korxonasi bugun yillik 350 000 dan ortiq avtomobil ishlab chiqaradi. O'zbekiston bu ko'rsatkich bo'yicha MDH mamlakatlarida yetakchi o'rinda turadi.

2022–2024-yillarda avtomobilsozlik yana-da kengaytirildi: Hyundai, BYD, Chery, Foton kabi brendlar bilan yangi qo'shma korxonalar tashkil etildi. Elektromobil ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi. O'zbek avtomobillari xorijga eksport qilinmoqda, ayniqsa, Rossiya, Ozarboyjon, Qirg'iziston bozorlarida xaridorgir bo'lmoqda.

NEFT-GAZ SANOATI VA ENERGETIKA

O'zbekiston tabiiy gaz zaxiralari bo'yicha dunyo bo'ylab yetakchi o'ntalikka kiradi. Mustaqillik yillarida bu boylikni faqat xomashyo eksport qilish emas, balki qayta ishlab, qo'shimcha qiymat yaratib, ichki bozor va eksportga yetkazib berish strategiyasi amalga oshirildi. Sho'rtan, Muborak va Qo'ng'iro't gaz-kimyo majmualari ana shu strategiyaning mahsuli.

Energetika sohasida quyosh va shamol energiyasiga o'tish strategiyasi jadal amalga oshirilmoqda. 2030-yilga kelib qayta tiklanadigan energiya manbalari ulushini 40 foizga yetkazish maqsad qilib belgilangan. Bu yo'nalishda Orol dengizi qirg'og'idagi katta quyosh stansiyalari loyihalari amalga oshirilmoqda.

EKSPORT TARKIBIDAGI O'ZGARISHLAR: XOMASHYODAN TAYYOR MAHSULOTGACHA

Eksport tarkibidagi o'zgarishlar O'zbekiston iqtisodiy transformatsiyasining eng yorqin ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. 1991-yilda eksport deyarli to'liq xomashyo (paxta tolasini, oltin, mis, tabiiy gaz) dan iborat bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda eksport tarkibi tubdan o'zgarib, tayyor mahsulotlar ulushi yildan yilga ortib bormoqda.

Paxta tolasini eksporti 1,1 mlrd dollardan deyarli nolga tushirildi, 2020-yildan boshlab xomashyo paxta tolasini eksport qilish qat'iy to'xtatildi. Buning o'rniga tayyor to'qimachilik mahsulotlari (kiyim-kechak, kalava ip, gazlamalar) eksporti 0,4 mlrd dol-

lardan 3,8 mlrd dollarga oshdi, ya'ni bu degani natija 9,5 baravarga ko'paydi.

Bu o'zgarishning iqtisodiy ma'nosi shundaki, bir tonna paxta tolasini eksport qilish taxminan 600–700 dollar daromad keltiradi. Lekin o'sha paxta tolasidan tayyor kiyim-kechak tayyorlab sotilsa, daromad 5–8 baravarga oshadi. Bugun biz xuddi shu xomashyodan 5–8 baravar ko'proq qiymat yaratmoqdamiz.

TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI: YANGI INDUSTRIAL MARKAZ

Bugungi kunda O'zbekistonda 170 dan ortiq to'qimachilik klasteri faoliyat ko'rsatmoqda. Namangan, Andijon, Farg'ona, Xorazm viloyatlari bu sanoat turi o'choqlariga aйланди. Klaster tizimi bir hududda paxta yetishtirish, uni qayta ishlash, ip, gazlama, tayyor kiyim-kechak ishlab chiqarish va eksport qilishgacha bo'lgan to'liq zanjir asosida quriladi.

Bu tizim nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham muhim bo'lib, klasterlar atrofida yangi ish o'rinlari, yashash joylari, maktab va shifoxonalar paydo bo'lmoqda. Qishloq aholi punktlari amalda sanoat shaharlariga aylanib bormoqda.

OZIQ-OVQAT EKSPORTI: YANGI YO'NALISH

So'nggi yillarda O'zbekiston meva-sabzavot eksporti ham keskin oshdi. O'rik, uzum, qovun, tarvuz, pomidor kabi mahsulotlarimizga Rossiya, Xitoy, Arabiston yarim oroli, Yevropa bozorlarida tobora talab katta bo'lmoqda. 2024-yilda oziq-ovqat eksporti 2,6 mlrd dollarga yetdi. Yurtimiz qishloq xo'jaligi mahsulotlari brendi dunyo bozorlarida mustahkamlanmoqda.

valyutani ayirboshlash, sudlar mustaqilligi, mulk huquqi kafolati borasidagi muammolar mavjud edi, byurokratiya kuchli edi. Buning natijasida ko'plab potentsial investorlar O'zbekiston o'rniga boshqa mamlakatlarga kirar edi. So'nggi yillarda bu kabi muammolarning bartaraf etilishi tizimga mislsiz yutuqlarning garovi bo'lib xizmat qilmoqda.

Biznes ochish muddati 30+ kundan 1 kunga (onlayn tizim orqali) tushirildi va bu yagona qaror o'z-o'zida mamlakatni yangi investorlar uchun jozibali qildi. Bojxona rasmiylashtiruvini 15–20 kundan 1–3 kunga qisqartirilgani esa eksport-import operatsiyalar xarajatini keskin kamaytirdi. Xususiyl mulkning konstitutsiyaviy kafolati esa xorijiy investorlar uchun eng muhim kafolatni ta'minladi. Har qanday investor eng avval o'z kapitalining xavfsizligini kafolat ostiga olishni xohlaydi va 2023-yilgi

INVESTITSIYA SIYOSATI VA BIZNES MUHITI

Investitsiyalarni iqtisodiy o'sishning qoni deyish mumkin. 2017-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekistonga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish sezilarli to'siqlarga duch kelardi, ya'ni

yangi Konstitutsiya bu kafolatni oliy darajada mustahkamladi.

ERKIN IQTISODIY ZONALAR – INVESTITSION MAGNIT

O'zbekistonda 20 dan ortiq erkin iqtisodiy zona (EIZ) va maxsus iqtisodiy zona (MIZ) faoliyat ko'rsatmoqda. Navoiy, Jizzax, Urgut, Nukus kabi zonalarda investorlar maxsus imtiyozlardan foydalanadi, soliq imtiyozlari (0 dan 10 yilgacha soliqdan ozodlik), bojxona imtiyozlari, yengillatilgan ruxsatnomalar tartibi joriy etildi. Natijada ushbu zonalarda yuzlab xorijiy va mahalliy korxonalar muvaffaqiyatli faoliyat olib bormoqda.

Navoiy erkin iqtisodiy zonasi alohida e'tiborga loyiq bo'lib, u Markaziy Osiyo mintaqasida logistika markazi sifatida shakllanib, Xitoydan Yevropaga boradigan yo'lda tranzit punkt vazifasini bajarmoqda. Navoiy xalqaro aeroporti ham yuk tashish bo'yicha mintaqada yetakchi o'rinlarga ko'tarildi.

SAMSUNG, HYUNDAI VA BOSHQA YIRIK INVESTORLAR

So'nggi yillarda O'zbekistonning investitsion jozibadorligi oshishi natijasida dunyo kompaniyalarining yirik sarmoyalari kirib kela boshladi. Samsung O'zbekistonda yirik elektronika ishlab chiqarish va ta'mirlash

markazini ochdi. Hyundai avtomobil va uskunalar ishlab chiqarish zavodini barpo etdi. Total Energies, Masdar, ACWA Power – energetika sohasida katta loyihalar amalga oshirmoqda. Air Products – vodorod energetikasi sohasiga investitsiya kiritmoqda.

Bu kompaniyalar nafaqat kapital, balki texnologiya, boshqaruv tajribasi va bozorga kirish imkoniyatlarini ham olib kelmoqda. O'zbek mutaxassislar bu kompaniyalarda ishlash orqali xalqaro standartlar va texnologiyalarni o'rganmoqda.

QISHLOQ XO'JALIGI TRANSFORMATSIYASI VA KLASTER TIZIMI

Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining tarixan asosiy tarmog'i bo'lib kelgan. Mustaqillikning dastlabki yillarida bu sohaning asosiy muammosi bo'lgan majburiy mehnat va bolalar mehnati bilan bog'liq paxta yetishtirishning g'ayriqonuniy amaliyoti xalqaro hamjamiyat tomonidan keskin tanqid qilindi. 2017-yildan boshlab ushbu amaliyotga bar ham berildi va bu O'zbekistonning xalqaro obro'e'tiborini yaxshilashda muhim rol o'ynadi.

1991-yildagi 18 s/ga dan 2025-yilda 62,8 s/ga gacha – deyarli 3,5 baravarga oshdi. Bu yutuqni ta'minlagan omillar esa yuqori hosilli nav urug'lari joriy etilishi, sug'orish

tizimini modernizatsiya qilish, mineral o'g'itlar qo'llash madaniyatining yuksalishi va fermerlik bilim darajasining oshishi kabilar bo'ldi.

Paxta hosildorligi ham 27,5 s/ga dan 31,2 s/ga gacha oshdi. Ammo bu raqamdan muhimroq ko'rsatkich shuki, bugun yetishtiriladigan barcha paxtaning 100 foizi O'zbekistonda qayta ishlanmoqda. Ilgari esa faqat 10–15 foizi qayta ishlanib, qolgani xomashyo holatda eksport qilinardi.

FERMERLIK ISLOHOTLARI: KOLXOZDAN FERMERGA

Sobiq sovet davridan meros qolgan kolxoz tizimining tugatilishi va fermer xo'jaliklariga o'tish holati O'zbekiston qishloq xo'jaligida asosiy tuzilmaviy o'zgarish bo'ldi. Fermer xo'jaliklari soni 65 mingdan 185 ming va hatto undan ziyodga oshdi. Har bir fermer o'z yerida xo'jayin, o'z puli, o'z mehnati va o'z mas'uliyati bilan ishlaydi. Bu tadbirkorlik ruhi qishloq iqtisodiyotini jonlantirdi.

Davlat buyurtmasi tizimida ham o'zgarishlar bo'ldi, ilgari fermerlar faqat paxta va g'alla yetishtirishga majbur qilingan bo'lsa, endi ular o'z ixtiyoriga ko'ra qaysi ekinni ko'proq yetishtirishni hal qilish imkoniyatiga ega. Bu o'zgarish meva-sabzavot va sut-go'sht mah-

sulotlari ishlab chiqarishning keskin oshishiga olib keldi.

OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI

O'zbekiston oziq-ovqat bilan o'z-o'zini ta'minlash darajasini 2025-yilda 91 foizga yetkazdi va bu aholi oziq-ovqatining 91 foizi mamlakatimizda ishlab chiqarilishini anglatadi. Bu ko'rsatkich nafaqat iqtisodiy, balki milliy xavfsizlik nuqtayi nazaridan ham strategik ahamiyatga ega. Global oziq-ovqat inqirozlari yuzaga kelganda (2022-yilgi Ukraina urushi davrida bo'lgani kabi), O'zbekiston tashqi ta'sirlarga nisbatan ancha chidamli bo'ldi.

RAQAMLI IQTISODIYOT VA IT SOHA: NOLDAN MILLIARDGACHA

2016-yilgacha O'zbekistonda IT soha deyarli mavjud emas edi. Dasturchilar va IT mutaxassislar bor edi, lekin ular yirik kompaniyalar yoki startaplar emas, asosan xorijiy kompaniyalar uchun frilanser sifatida ishlardi. Milliy IT ekotizim yo'q edi, IT mahsulotlari eksporti esa bir necha o'n million dollardan oshmasdi.

2019-yilda IT Park tashkil etilishi O'zbekiston IT sohasi uchun inqilobiy qadam bo'ldi. IT Park – bu nafaqat bino yoki hudud, balki maxsus huquqiy rejim: rezidentlar 7 yil davomida ko'plab soliqlardan ozod, IT mutaxassislar esa alohida imtiyozli shartlarda yashash va ishlash imkoniga ega.

Qisqa muddatda IT xizmatlari eksporti 50 mln dollardan 1,2 mlrd dollarga, bu degani 24 baravarga oshdi. IT Park rezidentlari 500 dan 3 000 ga ko'paydi, IT sohasidagi ish o'rinlari 20 mingdan 150 mingga oshdi. Bu raqamlar O'zbekistondagi IT ekotizimning shakllanib, tobora rivojlanib borayotganini ko'rsatadi.

Raqamli davlat xizmatlari sohasida ham katta muvaffaqiyatlarga erishildi. My.gov.uz portali orqali 320 dan ortiq davlat xizmati onlayn taqdim etilmoqda. Fuqarolar pasport olish, ko'chmas mulkni ro'yxatdan o'tkazish, soliq to'lash, yoshlar uchun davlat grantlariga ariza berish kabi xizmatlarni uydan turib, telefonlari orqali amalga oshira olishadi.

YOSHLAR VA IT: KELAJAK AVLOD POYDEVORI

O'zbekistondagi eng muhim demografik ko'rsatkich – aholining yarmidan ko'pi 30 yoshdan kichik. Bu raqamli iqtisodiyot uchun ulkan salohiyat bo'lgani uchun ham yoshlarni IT yo'nalishiga yo'naltirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Prezident maktablari, IT akademiyalari, One million Uzbek coders dasturi, xorijiy IT kompaniyalar bilan hamkorlikdagi bootcamp-kurslarning barchasi yoshlarni raqamli iqtisodiyot uchun tayyorlashning asosiy yo'llariga aylandi.

O'zbekistonlik dasturchilar dunyo bozorida tobora ko'proq tan olinmoqda. TopCoder, Codeforces, LeetCode platformalarida o'zbek

ishtirokchilari soni va natijalari yildan-yilga o'sib bormoqda. Bu tendensiya kelajakda O'zbekistonni mintaqaning IT markaziga aylantirishning real asosini yaratmoqda.

ELEKTRON TIJORAT VA FINTECH

Payme, Click, Uzum Bank, Hamyon kabi mahalliy to'lov tizimlari va fintech kompaniyalari O'zbekiston moliyaviy bozorida inqilob yasadi. 2016-yilda naqd pul to'lovlari 95 foizni tashkil etar edi. 2025-yilga kelib raqamli to'lovlar ulushi 60 foizdan oshdi. Bu o'zgarish iqtisodiyotni shaffoflashtirdi, soliq to'lovlarini nazorat qilishni osonlashtirdi va aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirdi.

“**Iqtisodiy transformatsiya – bu bir kun ichida emas, balki har kun qabul qilinadigan to'g'ri qarorlarning yig'indisidir. O'zbekiston ana shu qarorlarni qabul qildi va natijalar ko'rinmoqda. (Iqtisodiy tahlilchilar bahosi)**”

Bugun Elektron tijorat (e-commerce) bozori ham tez o'sib bormoqda. Uzum Market, Olx.uz, Makler.uz kabi platformalar millionlab foydalanuvchini birlashtirmoqda. COVID-19 pandemiyasi bu jarayonni yanada tezlashtirdi: onlayn xarid qilish odatga aylandi.

Davlat byudjetini barqaror saqlash, qarzni YaIMga nisbatan qabul qilinadigan darajada ushlab turish va soliq bazasini kengaytirish fiskal siyosatning asosi hisoblanadi. Mamlakatimizda 2020-yilgi Yagona Soliq Kodeksi qabul qilinishi bilan soliq tizimi soddalashdi. Byudjet defitsitini nazorat ostida ushlab turish va davlat investitsiyalari samaradorligini oshirishga ustuvorlik berilmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
YaIM hajmi (mlrd AQSh \$)	13,5	67,2	~140-145	↑ 2,1x
Aholi jon boshiga YaIM (AQSh \$)	650	2 100	~3 700-3 900	↑ 1,8x
Yillik real iqtisodiy o'sish (%)	—	7,8%	≥7%	↑ barqaror
Jahon banki tasnifi	Quyi	Quyi o'rta	Yuqori o'rta	↑ ko'tarilish
YaIM nominal o'sishi (2016 dan, x)	—	1x	2,4x	↑ jadal

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Davlat qarzi / YAIM nisbati (%)	5%	18%	<35%	↑ nazorat
Soliq yuki / YAIM (%)	27%	25%	22%	↓ yengillashtirish
Byudjet defitsiti / YAIM (%)	≤0%	-3%	<-3%	↓ cheklangan
Davlat xarajatlari samaradorligi indeksi	—	40/100	65/100	↑ +25 ball
Soliq to'lovchilar soni (mln)	0,5	0,8	3+	↑ 4x

O'zbekiston oltin, mis, uran, tabiiy gaz, paxta kabi boy tabiiy resurslarga ega mamlakat. Uzoq yillar bu resurslar xomashyo shaklida eksport qilinib, bugungi «Xomashyodan mahsulotga» strategiyasi kimyo, metallurgiya, to'qimachilik va oziq-ovqat sanoatida katta natijalar bermoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Sanoat ishlab chiqarish hajmi (mlrd \$)	4,0	18,5	60+	↑ 3x
Qayta ishlash sanoati ulushi YAIMda (%)	15%	18%	28%	↑ +10 np
Xomashyoni mahalliy qayta ishlash (%)	25%	45%	80%	↑ +35 np
Erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) soni	0	3	20+	↑ 7x
Sanoatga jalb etilgan xorijiy investitsiya (mlrd \$)	0,2	1,5	8+	↑ 5x

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Avtomobilsozlik (ming dona/yil)	—	235	500+	↑ 2x
To'qimachilik eksporti (mlrd \$)	0,5	1,2	6+	↑ 5x
Farmatsevtika ishlab chiqarish (mln \$)	30	200	1 500+	↑ 7x
Qurilish materiallari sanoati (mln \$)	150	800	4 000+	↑ 5x
Hududiy sanoat klasterlari soni	0	15	170+	↑ kuchli

Aksariyat rivojlangan mamlakatlarda avtomobilsozlik, to'qimachilik, kimyo, qurilish materiallari, oziq-ovqat, farmatsevtika sanoatining drayver tarmoqlari hisoblanadi. O'zbekistonning har bir viloyatida ixtisoslashgan sanoat klasterlari tashkil etilishi, ya'ni Farg'ona – to'qimachilik, Navoiy – kimyo, Andijon – avtomobilsozlik milliy sanoat rivojining asosiga aylanmoqda.

O'zbekistonning investitsiya-
viy jozibadorligi 2017-yildan
keskin oshdi, ya'ni valyuta er-
kinlashtirildi, mulk kafolatlandi,
biznes ochish soddalashtirildi.
Xususiylashtirish jarayonida
davlat kompaniyalari aksiyalari
fond bozoriga chiqarilmoqda.

Taassufki, O'zbekiston bank
tizimi 2017-yilgacha davlat mo-
nopoliyasi ostida edi. Xususiylashtirishdan keyingi bosqich-
da xorijiy banklar kirib kela
boshladi, ammo kredit/YaIM
nisbati hali past. So'nggi bank
islohotlari natijasida raqamli
banking va fintech kuchay-
moqda.

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (mlrd \$/yil)	0,1	1,6	8+	↑ 5x
Doing Business reytingi	—	87-o'rin	50-o'rin	↑ +37
Fond bozori kapitalizatsiyasi (mlrd \$)	—	1,5	15+	↑ 10x
Xalqaro kredit reytingi (S&P)	yo'q	BB-	BB+	↑ yaxshilandi
Davlat kompaniyalarini xususiylashtirish (yiliga)	—	10	100+	↑ 10x

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Banklar soni	40	28	50+	↑ +22
Bank kreditlari / YAİM (%)	10%	38%	70%	↑ +32 nn
Xususiylashtirish ulushi (aktivlarda, %)	5%	15%	50%	↑ +35 nn
Raqamli bank mijozlari soni (mln)	0	0,5	15+	↑ kuchli
Mikrokredit hajmi (mlrd so'm)	—	2 000	30 000+	↑ 15x

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Qayta tiklanadigan energiya ulushi (%)	2%	4%	~16-18%	↑ +16 pp
Quyosh energiyasi quvvati (GVt)	0	0,1	5+	↑ kuchli
Shamol energiyasi quvvati (GVt)	0	0	3+	↑ yangi
CO2 emissiyasi (mln tonna)	120	115	<90	↓ kamayish
Yashil energiyaga xorijiy investitsiya (mlrd \$)	0	0,5	10+	↑ kuchli

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Elektr energiyasi ishlab chiqarish (mlrd kVt*soat)	56	62	120+	↑ 2x
Elektr tarmoq yo'qotishlari (%)	20%	15%	<8%	↓ yaxshilandi
Aholi elektr ta'minoti uzluksizligi (%)	70%	85%	99%	↑ +14 pp
Yangi elektr stansiyalar quvvati (GVt)	—	13,5	25+	↑ 2x
Gaz ta'minoti aholi qamrovi (%)	65%	78%	95%	↑ +17 pp

ENERGIYA ISHLAB CHIQARISH 2 BAROBARDAN KO'P OSHDI | TARMOQ YO'QOTISHLARI KESKIN QISQARDI | UZLUKSIZ TA'MINOT DEYARLI 100%GA YETDI | ENERGIYA SAMARADORLIGI VA BARQARORLIK TA'MINLANDI

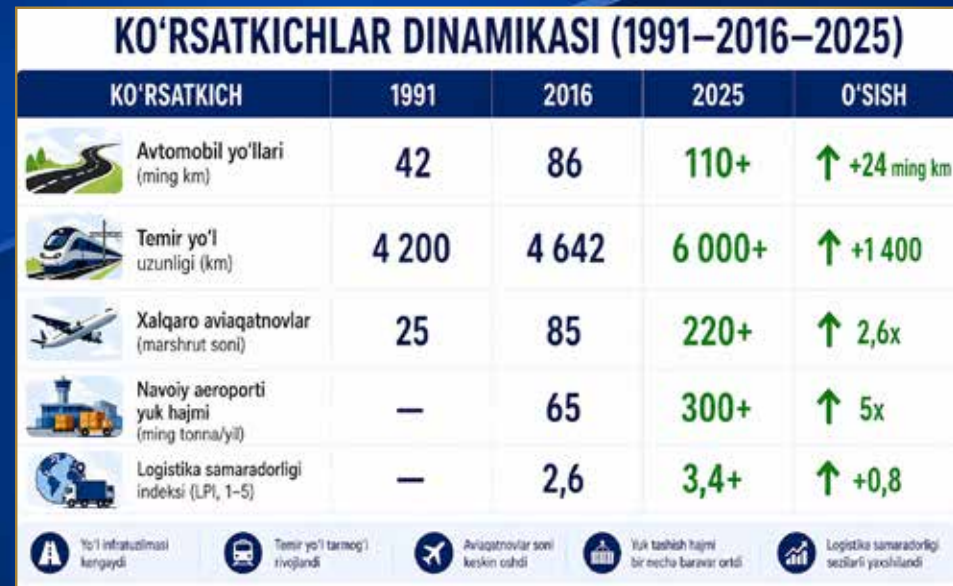

O'zbekiston gaz va ko'mirga bog'liq energetikadan «yashil» energetikaga o'tishni e'lon qildi. 2030-yilga kelib qayta tiklanadigan energiya ulushini 40 foizga yetkazish maqsad qilingan bo'lib, quyosh va shamol stansiyalari jadal qurilmoqda.

Jahon tajribasida energiya ta'minoti barqarorligi iqtisodiy rivojlanishning zaruriy sharti hisoblanadi. O'zbekistonda 1990-yillarda energiya defitsiti katta muammo bo'lgan bo'lsa, bugun elektr stansiyalarni modernizatsiya qilish, tarmoqlarni yangilash kengaytirilmoqda.

O'zbekiston ikki tomonlama dengizga chiqish imkoniyati yo'q davlat bo'lgani bois transport va logistika alohida strategik ahamiyatga ega. Bugun bu borada Trans-Afg'on temir yo'li, Xitoy–Qirg'iziston–O'zbekiston magistrali, Navoiy aeroporti ustuvor yo'nalishlarga aylanmoqda.

Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Bu borada fermer xo'jaliklari tizimiga o'tish, klasterlar joriy etilishi va agrotexnologiyalar hosildorlikni sezilarli oshirishga olib kelmoqda.

Eksport diversifikatsiyasi iqtisodiy xavfsizlikning asosi hisoblanadi. Bugun mamlakatimizda to'qimachilik, oziq-ovqat, kimyo, farmatsevtika, mashinasozlik va IT xizmatlari eksportini oshirish maqsadlari sari katta yutuqlar qo'lga kiritilmoqda.

O'zbekiston 2017-yilgacha keng ko'lamlı davlat monopoliyalari bilan tavsiflanardi. Bugungi islohotlarning mazmuni xususiylashtirishni jadallashtirish, raqobat muhitini yaratish va tadbirkorlik to'siqlarini olib tashlashga qaratilgan.

O'zbekiston 2019-yildan IT Park tashkil etish, maxsus soliq rejimi joriy etish orqali mintaqaviy IT markaziga aylanish strategiyasini amalga oshirmoqda. IT eksporti, rezidentlar soni va ish o'rinlari keskin o'sdi.

O'zbekiston ulkan turizm salohiyatga ega bo'lib, zaminimizda Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi jahon merosi obyektlari mavjud. So'nggi yillarda viza-siz rejim kengaytirildi, mehmonxonalar va xizmat turlari soni oshdi. Bu borada maqsadlar katta olingan bo'lib, yaqin yillarda yurtimizga 20 mln sayyoh jalb etiladi.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
IT xizmatlari eksporti (mln \$)	5	50	~1 000	↑ 20x
IT Park rezidentlari soni	0	50	3 500+	↑ kuchli
IT sohasidagi ish o'rinlari (ming)	5	20	200+	↑ 10x
Xorijiy IT kompaniyalar (O'zbekistonda)	—	50	500+	↑ 10x
Internet foydalanuvchilar ulushi (%)	3%	64%	90%	↑ +26 pp

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Xorijiy sayyohlar soni (mln)	0,3	2,0	10,7-11,7	↑ 5,8x
Turizm daromadi (mlrd \$)	0,2	0,9	6+	↑ 7x
Vizasiz rejim (davlatlar soni)	5	20	90+	↑ 4x
Mehmonxonalar soni	150	600	3 000+	↑ 5x
Ichki sayyohlar soni (mln)	—	8	25+	↑ 3x

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Xizmatlar sektori / YalM (%)	28%	42%	55%	↑ +13 pp
Savdo va xizmat korxonalari soni (ming)	50	350	1 200+	↑ 3x
Hududlardagi xizmatlar bandligi (%)	25%	38%	52%	↑ +14 pp
Onlayn xizmatlar bozori hajmi (mln \$)	0	100	3 000+	↑ kuchli
Hududlardagi xizmat eksporti (mln \$)	20	200	2 000+	↑ 10x

Mamlakatimiz iqtisodiy taraqqiyotida xizmatlar sektori YalMda ulushini oshirmoqda. Ayniqsa, hududlarda xizmatlar sektorini rivojlantirish aholini ish bilan ta'minlash va daromadlarni oshirishning muhim yo'li sifatida qaralmoqda.

O'zbekistonda urbanizatsiya darajasi Markaziy Osiyo davlatlari orasida Qirg'izistondan keyin turadi, ya'ni taxminan 52 foizni tashkil etadi. Qishloq aholisi uchun munosib sharoitlar yaratish va shaharlardagi uy-joy muammosini hal etish Yangi O'zbekiston taraqqiyot yo'lining ustuvor jihatiga aylandi.

Yirik infratuzilma loyihalari uzoq muddatli moliyalashtirishni talab etadi. So'nggi yillarda xalqaro moliya institutlari (OTB, YeTTB, ITB, Jahon banki), obligatsiyalar va DXSh mexanizmlari asosiy manbalar sifatida ko'rilmoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Shaharlashuv (urbanizatsiya) darajasi (%)	40%	50%	50,5%	↑ +0,5 pp
Yiliga quriladigan uy-joy (ming kv.m)	2 500	8 000	30 000+	↑ 4x
Ipoteka qamrovi (kredit olgan oilalar, %)	0	1%	15%	↑ kuchli
Qurilish sektori YalMda ulushi (%)	5%	8%	12%	↑ +4 pp
Yangi kvartallar infratuzilma qamrovi (%)	—	60%	95%	↑ +35 pp

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Infratuzilmaga davlat investitsiyalari (mlrd \$)	0,5	> 3,0	> 15+	↑ 5x
Xalqaro moliya institutlari kreditlari (mlrd \$)	0,2	> 2,5	> 8+	↑ 3x
PPP loyihalari soni	0	> 10	> 100+	↑ kuchli
Davlat obligatsiyalari hajmi (mlrd \$)	0	> 1,0	> 8+	↑ kuchli
Infratuzilma loyihalari ijrosi (vaqtida, %)	—	> 55%	> 85%	↑ +30 pp

O'zbekiston iqtisodiyotining 35 yil ichida bosib o'tgan yo'lini umumlashtirsak, makroiqtisodiy o'sish: YalM 13,5 mlrd dollardan 145 mlrd dollarga – 13 baravarga oshdi; aholi jon boshiga daromad 650 dollardan 3 800 dollarga ko'paydi. Sanoat ishlab chiqarish hajmi 4 mlrd dollardan 42 mlrd dollarga – 10 baravarga oshdi; paxtaning qayta ishlash darajasi 10–15 foizdan 100 foizga yetkazildi. Xomashyo eksportidan tayyor mahsulot eksportiga o'tish – to'qimachilik eksporti 9 baravarga oshdi; umumiy eksport 11,5 mlrd dollardan 22,4 mlrd dollarga ko'tarildi. Investitsiya TTXI 1,6 mlrd dollardan 5,8 mlrd dollarga oshdi; biznes ochish muddati 30 kundan 1 kunga tushirildi. Qishloq xo'jaligi: G'alla hosildorligi 18 s/ga dan 62,8 s/ga ga – 3,5 baravarga oshdi; oziq-ovqat o'z-o'zini ta'minlash darajasi 91 foizga yetdi. IT va raqamli sohasida IT eksporti 50 mln dollardan 1,2 mlrd dollarga – 24 baravarga oshdi, 3 000+ IT Park rezidenti, 150 000+ IT ish o'rnini yaratildi.

O'zbekiston 2023-yilda Jahon banki tasnifi bo'yicha «quyi o'rta daromadli davlatlar» guruhida turadi (YalM jon boshiga 2 000–3 000 \$). Yuqori o'rta daromad chegarasi –

4 500 \$ jon boshiga. 2030-yilga kelib bu chegaradan o'tish uchun yillik 7–8 foiz real iqtisodiy o'sish zarur va bu maqsad butun iqtisodiy siyosatning ustuniga aylandi. Eng muhimi, O'zbekistonda bunga barcha imkoniyatlar va salohiyat mavjud.

O'zbekiston mustaqillikdan keyingi qariyb 35 yil davomida bosqichma-bosqich islohotlar orqali iqtisodiy barqarorlikka intilib keldi, dastlab Birinchi Prezident Islom Karimov rahbarligida «o'zbek modeli» asosida davlatning faol ishtiroki, kuchli ijtimoiy siyosat va ehtiyotkor bozorga o'tish yo'li tanlanib, makroiqtisodiy barqarorlik va ichki bozor himoyasi ta'minlandi. Milliy taraqqiyotning keyingi bosqichida esa Shavkat Mirziyoyev rahbarligida iqtisodiyotni liberallashtirish, valyuta bozorini erkinlashtirish, soliq va bank tizimini isloh qilish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish hamda xususiy sektor rolini oshirish orqali ochiq va raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirishga katta e'tibor qaratildi. Bugun O'zbekiston iqtisodiyoti izchil o'sishni saqlab qolgan holda, tashqi shoklarga nisbatan barqaror va diversifikatsiyalangan tizimga aylanish yo'lida so-bitqadamlik bilan bormoqda.

UCHINCHI BOB

O'ZBEKISTON GLOBAL MUAMMOLARGA TAHDIDBARDOSH VA SALOHİYATLI MAMLAKATGA AYLANMOQDA

BUGUN O'ZBEKISTON GLOBAL MUAMMOLARGA TAHDIDBARDOSH, YETARLI SALOHİYATGA EGA MAMLAKATGA AYLANMOQDA. BU, AVVALO, MAMLAKATNING SIYOSIY BARQARORLIGI VA STRATEGIK BOSHQARUV TIZIMIDA NAMOYON BO'LMOQDA. SO'NGGI YILLARDA MAMLAKATDA DAVLAT BOSHQARUVINI MODERNIZATSIYA QILISH, OCHIQLIK VA JAMOATCHILIK NAZORATINI KUCHAYTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR AMALGA OSHIRILDI.

Xususan, 2017–2025-yillarda bir necha yuzlab qonun va minglab normativ hujjatlar qabul qilinib, davlat xizmatlari raqamlashtirildi. Ayniqsa, davlat xizmatlarining 70 foizdan ortig'i elektron shaklga o'tkazilgani korrupsiya xavfini kamaytirish va tezkor boshqaruvni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Jahon bankining «Government Effectiveness» indeksida O'zbekistonning ko'rsatkichlari so'nggi yillarda sezilarli yaxshilandi. COVID-19 pandemiyasi davrida mamlakat qisqa vaqt ichida inqirozga qarshi jamg'armalar tashkil qilib, aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirdi. Inqiroz sharoitida 500 mingdan ziyod tadbirkorlik subyektlariga soliq va kredit imtiyozlari berilgani O'zbekistonning favqulod-

da vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish va jamiyat barqarorligini saqlash qobiliyati ortib borayotganini ko'rsatdi. «Inson qadri uchun» tamoyili davlat siyosati markaziga qo'yilgani ijtimoiy xavflarga nisbatan barqaror immunitet shakllantirmoqda.

Yangi O'zbekistonning iqtisodiy tahdidbardoshligi global iqtisodiy inqirozlar sharoitida ham barqaror o'sishni saqlab qolayotganida ko'rinadi. Jahon iqtisodiyotida pandemiya va geosiyosiy ziddiyatlar sabab ko'plab davlatlarda iqtisodiy pasayish kuzatilgan bir paytda O'zbekiston yalpi ichki mahsuloti o'sish sur'atlarini saqlab qoldi. Valyuta liberallasuvi, xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash va investitsiya muhitini yaxshilash choralari natijasida

xorijiy investitsiyalar hajmi bir necha baravar oshdi. Eksport geografiyasining kengayishi ham tashqi iqtisodiy xavflarga qarshi muhim omil bo'lmoqda. Ilgari asosan xomashyo eksportiga tayangan iqtisodiyot bugun tekstil, kimyo, qurilish materiallari va IT xizmatlari sohasida diversifikatsiyalashmoqda. Ayniqsa, IT Park rezidentlari sonining keskin o'sishi raqamli iqtisodiyot ulushini oshirdi. Bugunga kelib IT xizmatlari eksporti bir necha yuz million dollardan oshgani mamlakatning yangi iqtisodiy drayverlarini shakllantirayotganini anglatadi. Bu tajriba global iqtisodiy beqarorlikka qarshi milliy iqtisodiyotning moslashuvchanligini kuchaytirmoqda.

Ekologik va suv xavfsizligi sohasida ham Yangi O'zbekiston muayyan tahdidbardoshlik modelini shakllantirmoqda. Markaziy Osiyo uchun eng katta global muammolardan biri bo'lgan Orol dengizi inqirozi yuzasidan O'zbekiston xalqaro hamkorlikni faollashtirdi. BMT shafeligida Orolbo'yi mintaqasi «ekologik innovatsiyalar va texnologiyalar hududi» deb e'lon qilindi. So'nggi yillarda qurib qolgan Orol tubida 2 million gektardan ziyod hududda yashil qoplamalar yaratildi. Bu cho'llanish va tuz ko'chishini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega bo'lmoqda. Shu bilan birga, «yashil energetika» siyosati doirasida quyosh va shamol elektr stansiyalari qurilishi jadal-

lashdi. 2030-yilga qadar qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushini 40 foizga yetkazish rejalashtirilgan. Bugungi kunda Birlashgan Arab Amirliklari va Saudiya Arabistoni kompaniyalari bilan hamkorlikda yirik energetika loyihalari amalga oshirilmoqda. Suv tanqisligi xavfiga qarshi tomchilatib sug'orish texnologiyalari keng joriy qilinmoqda va suv tejovchi texnologiyalar qo'llanilayotgan yer maydonlari million gektardan oshdi. Bu holat global iqlim o'zgarishi sharoitida O'zbekistonning ekologik xavflarga qarshi institutsional tajribasi shakllanayotganini ko'rsatadi.

Yangi O'zbekistonning global xavflarga qarshi kurashishdagi muhim jihatlaridan biri – ijtimoiy va demografik barqarorlikni ta'minlash siyosati hisoblanadi. Aholining

60 foizdan ortig'ini yoshlar tashkil qilishi mamlakat uchun ham imkoniyat, ham katta mas'uliyatdir. Shu sababli davlat yoshlar siyosati strategik darajaga ko'tarildi. So'nggi yillarda oliy ta'lim qamrovi 9 foizdan 45 foizdan yuqori darajaga yetkazildi. Bu inson kapitali sifatini oshirish orqali global raqobatga tayyor avlodni shakllantirishga xizmat qilmoqda. Kambag'allikni qisqartirish siyosati doirasida «temir daftar», «ayollar daftari» va «yoshlar daftari» tizimlari joriy qilinib, ijtimoiy himoyaning manzilli mexanizmi shakllantirildi. 2025-yilga kelib kambag'allik darajasi sezilarli qisqargani qayd etildi. Aholi bandligini ta'minlash maqsadida har yili yuz minglab yangi ish o'rinlari yaratilishi ham ijtimoiy

keskinlik va migratsiya xavflarini yumshatishda muhim omil bo'lmoqda.

Yangi O'zbekistonning tashqi siyosiy strategiyasi ham global tahdidlarga nisbatan tahdidbardoshlikni kuchaytirmoqda. Mamlakat «ochiq, pragmatik va yaxshi qo'shnichilik» siyosati asosida Markaziy Osiyoda yangi siyosiy muhit shakllanishiga hissa qo'shmoqda. So'nggi yillarda qo'shni davlatlar bilan chegara masalalarining asosiy qismi hal qilindi va savdo aylanmasi bir necha baravar oshdi. Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida suv, transport va xavfsizlik sohasidagi hamkorlik kuchaydi. O'zbekiston BMT, ShHT, MDH, IHT kabi xalqaro tashkilotlarda faol ishtirok etib, mintaqaviy xavfsizlik tashabbuslarini ilgari surmoqda. Afg'oniston masalasida mamlakatning tinchlikparvar diplomatiyasi xalqaro hamjamiyat tomonidan e'tirof etildi. Termiz shahrining gumanitar logistika markaziga aylanishi ham global xavflarga qarshi amaliy tajriba bo'ldi. Shu bilan birga, diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik siyosati ichki barqarorlikni mustahkamlamoqda. Bugun O'zbekistonda 130 dan ziyod millat va elat vakillari tinch-osoyshta yashayotgani ham, global ziddiyatlar kuchayib borayotgan davrda, mamlakatning ijtimoiy-siyosiy immuniteti yuqori ekanini namoyon etadi.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Suv sarfi (aholi jon boshiga, m³/yil)	2 800	> 2 400	> <1 800	↓ tejash
Shahar suv ta'minoti uzluksizligi (%)	50%	> 70%	> 95%	↑ +25 pp
Qishloq suv ta'minoti qamrovi (%)	40%	> 65%	> 90%	↑ +25 pp
Suv hisoblagichlari o'rnatilgan xonadonlar (%)	5%	> 30%	> 95%	↑ kuchli
Suv tarmoqlarining yo'qotishlari (%)	35%	> 30%	> <15%	↓ kamayish

Shu bilan birga, Amudaryo va Sirdaryo suvlarining kamayishi qishloq xo'jaligi va ichimlik suvi ta'minotida muammolarni kuchaytirdi, natijada suvni tejash texnologiyalari va ekologik barqaror rivojlanish masalalari davlat siyosatida ustuvor ahamiyat kasb eta boshladi.

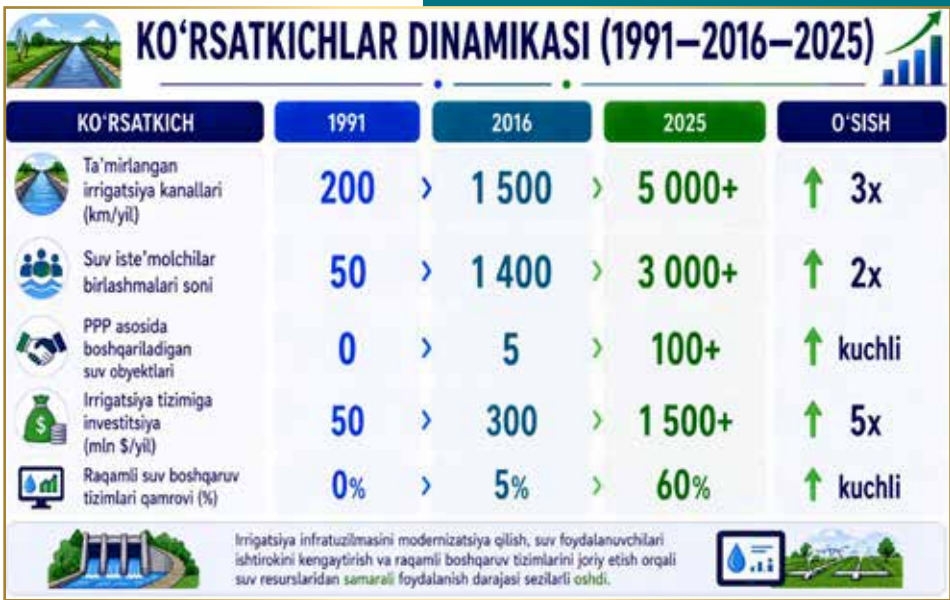
O'zbekistonda suv resurslarini tejash va atrof-muhitni muhofaza qilish uchun katta imkoniyatlar mavjud va bu kelgusi taraqqiyotimizda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Avvalo, qishloq xo'jaligida zamonaviy sug'orish texnologiyalarini, masalan, tomchilatib sug'orish va yomg'irlatib sug'orish usullarini joriy etish suv sarfini sezilarli darajada kamaytiradi. Shuningdek, suv omborlari va

kanallardagi yo'qotishlarni qisqartirish uchun infratuzilmani yangilash muhim ahamiyatga ega. Sanoat korxonalarida suvni qayta ishlatish tizimlarini yo'lga qo'yish ham samarali choralardan biri hisoblanadi.

Atrof-muhitni muhofaza qilish borasida esa, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik madaniyatni oshirish muhim o'rin tutadi. Yashil hududlarni kengaytirish, daraxt ekish va cho'llanishga qarshi kurashish orqali ekotizimni saqlab qolish mumkin. Shu bilan birga, aholi o'rtasida ekologik ta'lim va targ'ibot ishlarini kuchaytirish, chiqindilarni saralash va qayta ishlash tizimini rivojlantirish orqali atrof-muhitga bo'lgan salbiy ta'sirni kamaytirish mumkin.

Qishloq xo'jaligi O'zbekistonda suv iste'molining 90 foizini tashkil etadi. So'nggi yillarda sug'orish usullarini modernizatsiya qilish, tomchilatib sug'orish joriy etishga ustuvor berilib, muhim chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekistondagi irrigatsiya tizimi asosan sobiq sovet davrida qurilgan va eskirgan. Ayniqsa, kanallar, nasoslar, to'g'onlar rekonstruksiyasiga talab bor. Bu boradagi mamlakat siyosatida suv iste'molchilar birlashmalarini kuchaytirish va PPP (investitsiya + boshqaruv + risklarni bo'lishish) mexanizmini joriy etishga e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekistonda 1 300 dan ortiq suv nasos stansiyalari mavjud bo'lib, ular mamlakat elektr energiyasining 15 foizini iste'mol qiladi. Shu muammolardan kelib chiqib, ularni energiya tejaydigan uskunalar va quyosh panellari bilan ta'minlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar boshlandi.

O'zbekistonda ekologik vaziyat bilan bog'liq Orol dengizi qurishining oqibatlari, sanoat chiqindilari, avtomobil gazlari, shahar havosining ifloslanishi kabi bir qancha muammolar saqlanib qolmoqda. Bu muammolar yechimiga tizimli va oqilona yondashuv asosida 2019-yilda alohida Ekologiya agentligi tashkil etildi.

Umummilliy harakatga aylanib ketgan «Yashil makon» loyihasi 2021-yilda e'lon qilingan edi va bu 2030-yilgacha 2 milliard ko'chat ekish maqsadini ko'zlaydi. Bu dunyodagi eng katta ko'kalamzorlashtirish loyihalaridan biri, ya'ni qishloq xo'jaligi yerlarida daraxtlar, butalar va qishloq xo'jaligi ekinlarini birgalikda yetishtirish tizimi bo'lib, u tabiiy resurslardan samarali foydalanish va ekologiyani yaxshilashga xizmat qiladi.

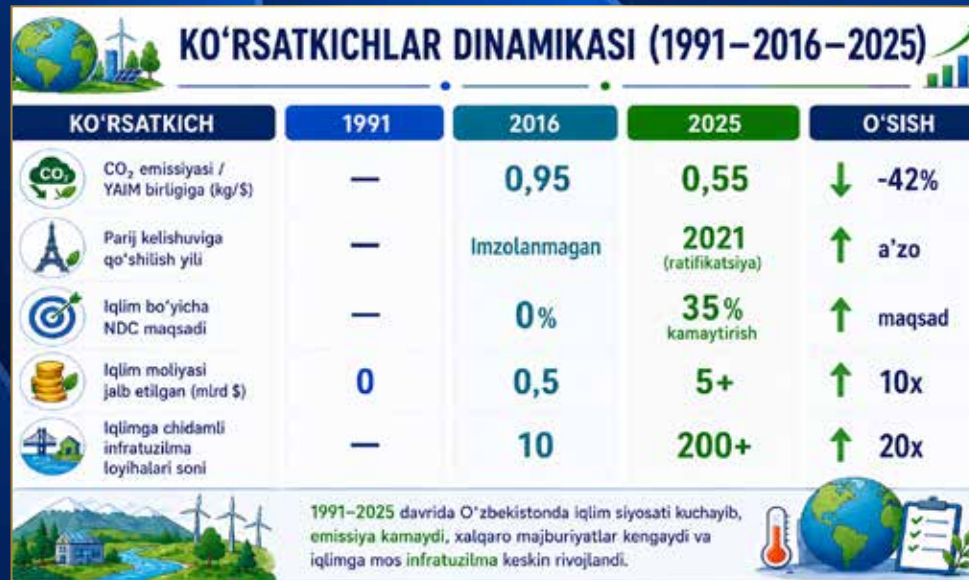
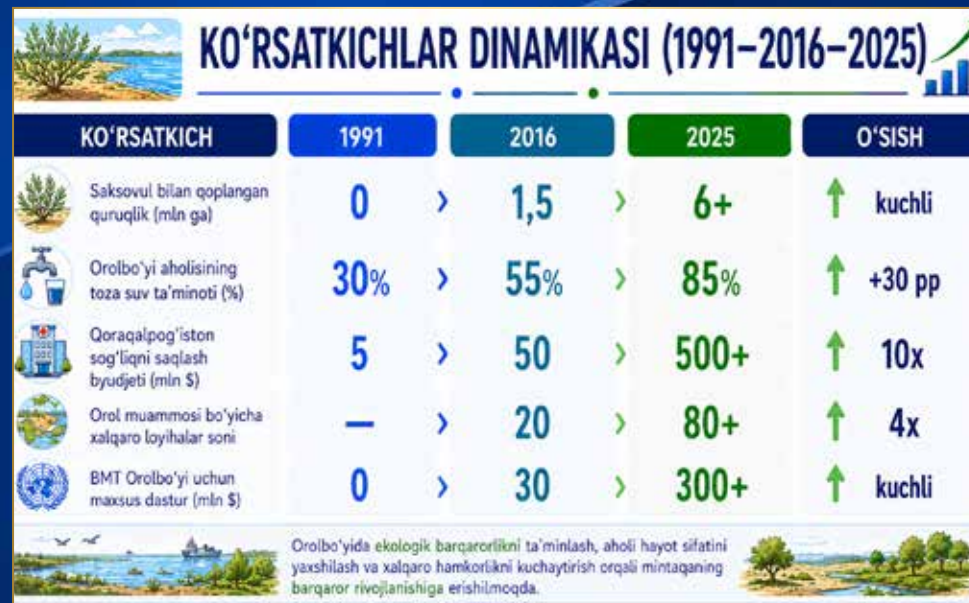
O'zbekiston o'rmon qoplamasi past, mamlakatning atigi 8 foizi o'rmon va butazorlardan iborat bo'lib, buning ustiga iqlim o'zgarishi va cho'llanish o'rmonlarni yanada kamaytirmoqda. O'rmon ko'paytirish dasturlari biologik xilma-xillikni saqlash va iqlim barqarorligiga xizmat qiladi. Bugun O'zbekistonda Prezident Shavkat Mirziyoyev ta-shabbusi bilan ulkan fenomenal hodisa «yashil makon» umummilliy loyihasi amalga oshirildi.

Orol dengizi XX asrning eng katta ekologik fojiasi bo'lib, uning 60 000 km² suv yuzi qurib ketdi. Bugun O'zbekiston Orol bo'yida o'rmon va saksovul ekish, tuzchoqni ko'kalamzorlashtirishga qaratilgan katta das-turlarini amalga oshirmoqda.

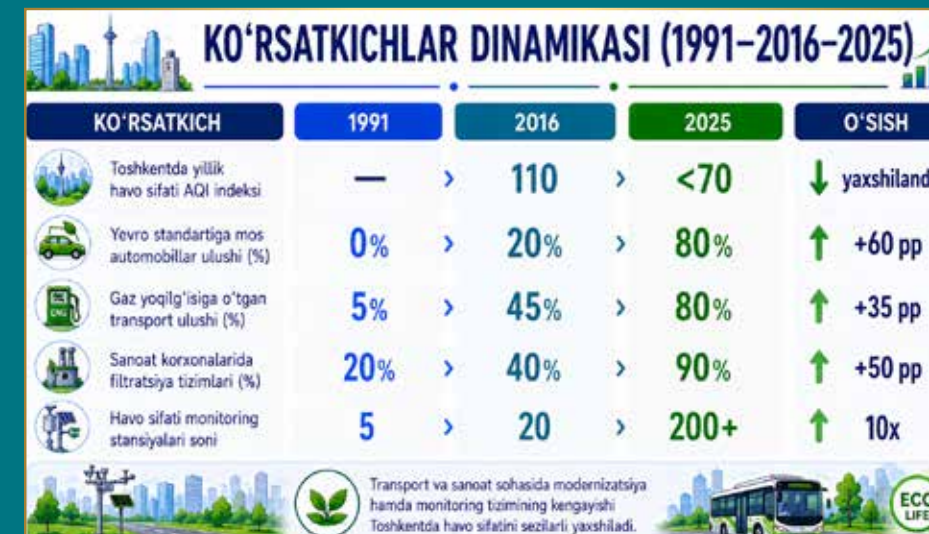
O'zbekiston iqlim o'zgarishiga nisbatan zaif mamlakatlar qatori-da bo'lib, 2021-yilda Parij kelishu-viga qo'shildi hamda 2030-yilga kelib emissiyani YaIM birligiga nisbatan 35 foizga kamaytirish maqsadini belgiladi. Bu model asosan energetika samarador-ligi, qayta tiklanuvchi energiya (quyosh va shamol)ni kengayti-rish va sanoatni modernizatsiya qilish orqali iqtisodiy o'sishni saqlagan holda chiqindilarni qis-qartirishga qaratilgan.

O'zbekistonimizda biologik xilma-xillik nuqtayi nazaridan noyob bo'lgan 4 200 dan ortiq o'simlik turi, 600 dan ortiq qush turi mavjud. Bu borada-gi islohotlarda qo'riqxonalar, milliy bog'lar va gen banklarni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Bugun O'zbekiston ilgari deyarli e'tiborda bo'lmagan chiqindilarni boshqarish tizimi zamonaviy qayta ishlash mo-deliga o'tish jarayonida mu-him qadamlarni tashladi. Ayni paytda shahar chiqindilari-ni saralash, qayta ishlash va energiyaga aylantirish tizim-lari rivojlantirilmoqda.

O'zbekiston shaharlari, xususan, Toshkentda havo ifloslanishi muammo bo'lib qolmoqda. Bunda avtomobil gazlari, sanoat chiqindilari asosiy sababligi sir emas. Shu maqsadda havo ifloslanishining oldini olishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Sobiq ittifoq davridagi O'zbekistonda suv resurslarini tejash va atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liq noto'g'ri siyosat va uning mustaqillik davrida hal qilinishiga bo'lgan e'tiborsizlik, bugun jiddiy muammolarga olib keldi. Ayniqsa, irrigatsiya tizimlarining eskirishi, suvdan samarasiz foydalanish, qishloq xo'jaligida suv isrofi va Orol dengizi ekologik inqirozining oqibatlari mintaqamizda cho'llanish, tuproq sho'rlanishi va biorang-baranglikni kamaytirib yubordi. Bugun bu muam-

molarni hal qilish, jumladan, mamlakatda suv resurslarini boshqarishni isloh qilish, tomchilatib sug'orish va zamonaviy irrigatsiya texnologiyalarini joriy etish, shuningdek, Osiyo taraqqiyot banki hamda Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi xalqaro tashkilotlar ko'magida ekologik loyihalarni moliyalashtirish orqali muhim imkoniyatlar ham paydo bo'ldi. Bu esa kelgusida suv resurslarini tejash, iqlim o'zgarishi ta'sirini yumshatish va barqaror ekologik rivojlanishga o'tish uchun asos yaratmoqda. Bugun jadal sur'atlar bilan boshlangan bu islohotlar kelgusida mamlakatimizda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash bilan birga, odamlar uchun sog'lom va xavfsiz yashash muhitini yaratishga xizmat qiladi.

TO'RTINCHI BOB

O'ZBEKISTON – QONUN USTUVOR VA XALQ XIZMATIDAGI DAVLATGA AYLANDI

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA QONUN USTUVORLIGINI TA'MINLASH DAVLAT SIYOSATINING ASOSIY YO'NALISHLARIDAN BIRIGA AYLANDI. KONSTITUTSIYA VA QONUNLAR USTUVORLIGINI TA'MINLASH, SUD-HUQUQ TIZIMINI ISLOH QILISH, FUQAROLARNING HUQUQ VA ERKINLIKLARINI HIMOYA QILISH BORASIDA KENG KO'LAMLI ISHLAR AMALGA OSHIRILDI.

Sudlarning mustaqilligini kuchaytirish, adolatli sudlovni ta'minlash va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini takomillash-tirish orqali jamiyatda adolat tamoyilini qaror toptirishga erishildi.

Shu bilan birga, davlat boshqaruvi tizimi «xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak» degan tamoyil asosida isloh qilindi. Davlat xizmatlari tizimi raqamlashtirilib, aholi uchun qulay va shaffof mexanizmlar joriy etildi. Fuqarolarning murojaatlari bilan ishlash tizimi takomillashtirilib, ularning dard va muammolarini hal etishga alohida e'tibor qaratildi. Natijada davlat organlari faoliyati ochiqligi oshdi va O'zbekis-

tonda xalq manfaatlariga xizmat qiladigan samarali boshqaruv tizimi shakllandi.

Mahalla instituti O'zbekiston ijtimoiy hayotining o'ziga xos fenomeni bo'lib, 2023-yilgi Konstitutsiyada mahalla konstitutsiyaviy subyekt sifatida mustahkamlandi. Mahalla yetiligi, oqsoqol va mahalla kengashining vakolatlari kengaytirildi.

So'nggi yillarda viloyat, tuman va shahar hokimliklari faoliyatini fuqaro xizmatiga yo'naltirish islohotning asosiy yo'nalishiga aylandi. Ayniqsa, «Yagona darcha» tizimlari, raqamli xizmatlar, hokimliklarning samaradorlik reytingi boshqaruvni xalqchillashtirishning natijador vositalari ekanini bugun hayotning o'zi tasdiqlab bermoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Onlayn davlat xizmatlari soni	0	> 50	> 500+	↑ 10x
my.gov.uz foydalanuvchilari (mln)	0	> 0,5	> 15+	↑ kuchli
Xizmat olish uchun sarflanadigan vaqt (soat)	8+	> 3	> <0,5	↓ tezlashdi
Onlayn xizmatlardan qoniqish darajasi (%)	—	> 55%	> 85%	↑ +30 pp
Byurokratik to'siqlar soni	—	> 200	> <30	↓ kamaydi

Bugun My.gov.uz platformasi orqali fuqarolar 700 dan ortiq davlat xizmatini onlayn olishi mumkin. Bu islohotlardan byurokrtiyani kamaytirish, korrupsiya imkoniyatlarini cheklash va fuqaro vaqtini tejash maqsad qilingan.

«Xalq xizmatidagi davlat» konsepsiyasi davlat apparatining motivatsiyasi, taqdirlanish va javobgarlik tizimini qayta qurishni anglatadi. Xodimlarga xizmat ko'rsatish sifati bo'yicha baholash, fuqarolar qoniqish so'rovnomalari va ochiq hisobdorlik – yangi boshqaruv modelining tarkibi hisoblanadi. Bu konsepsiya davlat organlarini xalq manfaatlariga xizmat qilishga

yo'naltirib, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashni asosiy vazifa qilib qo'ymoqda. Davlat boshqaruvida ochiqlik, hisobdorlik va samaradorlikning oshishi natijasida jamiyatda ishonch va ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanib bormoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Qonunchilik palatasida ayollar ulushi (%)	5%	> 16%	> 36%	↑ +20 nn
Yiliga qabul qilingan qonunlar soni	30	> 80	> 200+	↑ 2,5x
Parlament tinglovlari (yiliga, soni)	5	> 20	> 100+	↑ 5x
Fuqarolar parlamentga murojaatlari (yiliga, ming)	—	> 50	> 500+	↑ 10x
Siyosiy partiyalar soni (ro'yxatdan o'tgan)	3	> 5	> 8+	↑ +3

Qonunchilik sifati oshmoqda. | Parlament faolligi kuchaymoqda. | Fuqarolarning ovozi eshittirilmogda. | Ochiqlik, shaffoflik va ishtirok kengaymoqda.

KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Regulyator ta'sir baholash (RTB) joriy etilgan	—	> 2017	> Kengaygan	↑ rivojlangan
Lex.uz da indekslangan hujjatlar (ming)	—	> 150	> 500+	↑ 3x
Ortiqcha yuklovchi qoidalar bekor qilingan (jami)	—	> 100	> 1 000+	↑ 10x
Huquqiy bilim darajasi (fuqarolar, %)	—	> 30%	> 60%	↑ +30 pp
Qonunlar ijrosi monitoringi qamrovi (%)	—	> 20%	> 80%	↑ +60 pp

Ortiqcha byurokratik to'siqlar qisqardi. | Qonunchilik muhiti ochiq va samarali bo'ldi. | Fuqarolarning huquqiy bilim va faolligi oshdi. | Qonunlar ijrosi samaradorligi kuchaydi. | Huquq ustuvorligi va adolat tamoyili mustahkamlandi.

Bugun O'zbekistonda Oliy Majlisning nazorat funksiyalari tobora kuchaytirilmoqda. Ayniqsa, Parlament tinglovlari, vazirlar hisoboti, qonun ta-shabbuslari sifati oshmoqda. Siyosiy partiyalar tizimi rivojlantirilmoqda.

So'nggi yillarda qonun huj-jatlari sifati va islohotlar yo'na-lishi bilan uyg'unligiga katta e'tibor qaratilmoqda. 2017-yil-dan Regulyator ta'sir baho-lash (RTB) tizimi joriy etildi va huquqiy monitoring, kodifi-katsiya kengaytirilmoqda.

Bugun mamlakatimizdagi davlat xizmati islohotlari davlat organlariga malakali kadrlarni jalb etish, lavozimga tayinlashda tanlovlar o'tkazish va korrupsiya imkoniyatlarini cheklashga qaratilgani bilan e'tiborlidir.

«Xalq qabulxonalari», Virtual qabulxona, «Yashil xat» dasturlari fuqarolarning muammolarini to'g'ridan-to'g'ri hal etish mexanizmi sifatida ishlaydi. Bu tizim 30 mln dan ortiq murojaatni qayd etdi.

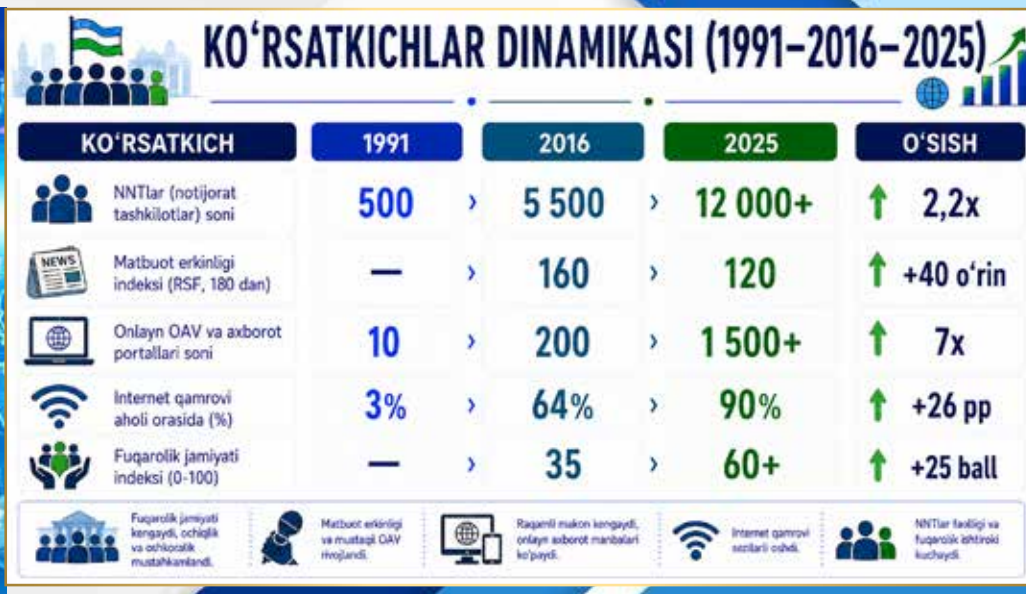
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Davlat xizmati xodimlari soni (ming)	180	230	280+	↑ +50 ming
Tanlov asosida tayinlangan lavozimlar ulushi (%)	5%	20%	80%	↑ +60 pp
Davlat xodimlarining o'rtacha ish haqi (\$)	25	220	~475	↑ 2x
Prezidentlik akademiyasi bitiruvchilari (yiliga)	0	200	1 000+	↑ 5x
Davlat xodimlarining malakasini oshirish (yiliga, %)	—	15%	100%	↑ kuchli

KO'RSATKICHLAR DINAMIKASI (1991–2016–2025)				
KO'RSATKICH	1991	2016	2025	O'SISH
Xalq qabulxonalariga murojaatlar (mln, jami)	0	5	35+	↑ 7x
Xalq qabulxonalar soni	0	180	220+	↑ +40
Virtual qabulxona orqali murojaatlar (mln/yil)	0	1	10+	↑ 10x
Murojaatlarni ko'rib chiqish samaradorligi (%)	—	60%	90%	↑ +30 pp
Murojaatlar bo'yicha javob muddati (kun)	—	15	5	↓ tezlashdi

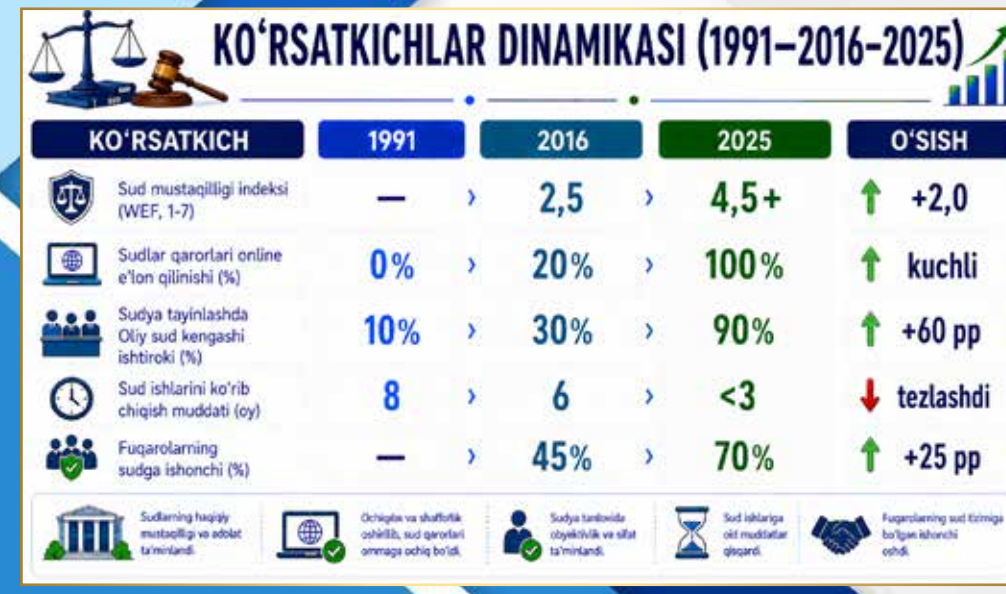
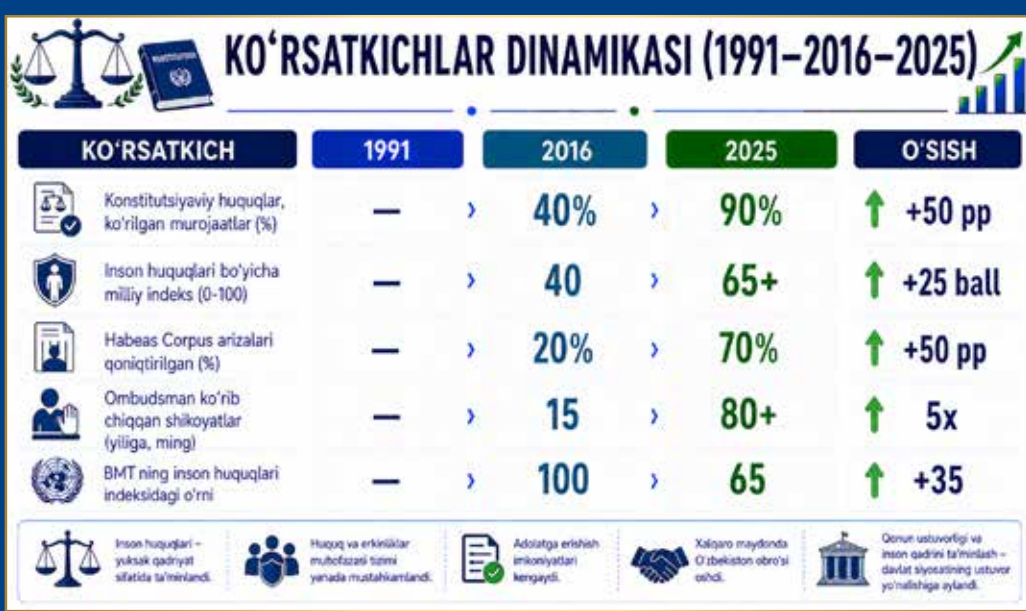
Xalq bilan ochiq va samarali muloqot mustahkamlandi.
 Murojaatlar tez va adolati bilan ko'rib chiqilishi ta'minlandi.
 Muammolar joyida aniqlanib, amaliy yechimlar topilmog'iga.
 Ishonch o'rtis natijadorlik sezilarli oshdi.
 Har bir murojaat e'tiborlandi.

Bugun mamlakatimizda fuqarolik jamiyati institutlari o'sib bormoqda. NNTlar soni 12 000 dan oshdi. Onlayn media va blogerlar maydoni kengaydi. OAV erkinliklari to'liq ta'minlanishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratildi.

2023-yilgi yangi Konstitutsiya inson qadr-qimmati va huquqlarini davlat siyosatining oliy maqsadi deb belgiladi. «Habeas Corpus», «Miranda qoidasi» kafolatlari Konstitutsiyaga kiritildi.

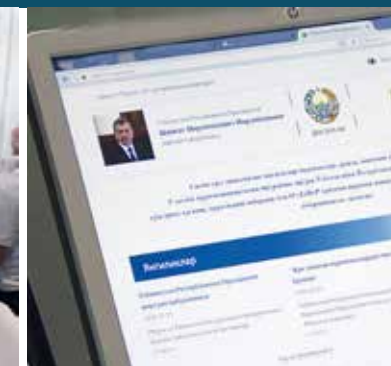
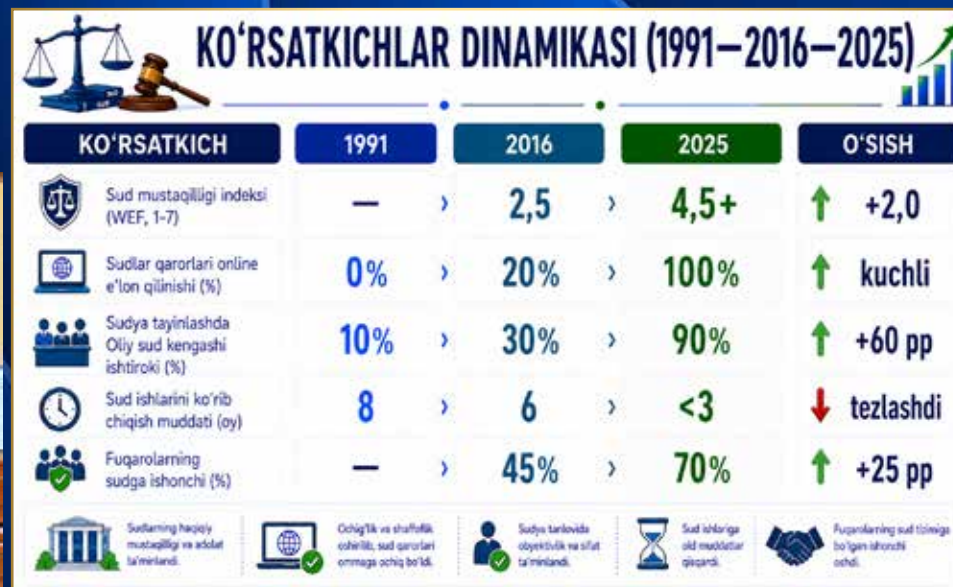
Har bir demokratik davlatda sud mustaqilligi demokratiyaning muhim sharti. So'nggi yillarda O'zbekistonda sudyalari tayinlanish tartibi, moliyaviy mustaqilligi va qarorlarning ijrosi yaxshilanmoqda. Sudlar faoliyatini onlayn e'lon qilish shaffoflikni oshirmoqda.

Yangi O'zbekistonda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini inson huquqlariga yo'naltirish islohotining muhim qismiga aylandi. HMQO va aholi munosabatlari yaxshilanmoqda, qiynoqqa yo'l qo'ymaslik kafolatlari kuchaytirilmoqda.

Kuchli advokatura adolati sud tizimining kafolati bo'lib, O'zbekistonda advokatura instituti rivojlantirilmoqda va bu islohotlar natijasida advokatlar soni oshdi, malaka talablari kuchaytirildi, bepul yuridik yordam tizimi yaratildi.

O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurash tizimli yondashuvga ega bo'lib bormoqda, 2020-yilda Antikorrupsiya agentligi tashkil etildi, raqamli davlat xizmatlari korrupsiya uchun imkoniyatlarni kamaytirdi. TI CPI indeksida O'zbekiston o'rnini tobora yaxshilamoqda.

Mustaqillikning dastlabki yillarida qonunlarning ijrosi zaifligi, byurokratiya va korrupsiya kabi muammolarga duch kelgan, bu esa davlat va xalq o'rtasidagi ishonchga salbiy ta'sir ko'rsatgan, ayniqsa, davlat idoralarida shaffoflik yetarli bo'lmagan, murojaatlarni hal qilish jarayoni sekin va murakkab bo'lgan O'zbekiston qonun ustuvorligini ta'minlash davlat siyosatining asosiy yo'nalishiga aylangan, «Xalq qabulxonalari» va virtual platformalar orqali fuqarolarning murojaatlari to'g'ridan to'g'ri qabul qilina boshlangan demokratik davlatga

aylandi. Ayniqsa, korrupsiyaga qarshi kurash, davlat xizmatlaridagi ochiqlik, sud-huquq tizimi islohoti, inson huquqlari himoyasi davlat boshqaruvidagi islohotlarning muhim yutuqlari bo'ldi. Shuningdek, davlat xizmatlari raqamlashtirilib, byurokratik to'siqlar qisqartirilishi hamda fuqarolarning davlat boshqaruvidagi faol ishtiroki «Xalq xizmatidagi davlat» tamoyilini amalda tatbiq etmoqda. Buning natijalarini jamiyatda ishonch va barqarorlik sezilarli darajada mustahkamlanishi ham tasdiqlamoqda.

BESHINCHI BOB

O'ZBEKISTONNING «XAVFSIZ VA
TINCHLIKSEVAR DAVLAT» TAMOIYILIGA
ASOSLANGAN SIYOSATI

MUSTAQILLIK DAVRIDA O'ZBEKISTONNING O'Z SUVERENITETINI MUSTAHKAMLASH YO'LIDAGI DIPLOMATIK SA'YI HARAKATLARI, XALQARO HAMKORLIK TARMOG'I, MARKAZIY OSIYO INTEGRATSIYASI, KATTA DAVLATLAR BILAN MUVOZANATLI MUNOSABATLAR, SAVDO-IQTISODIY DIPLOMATIYA, GLOBAL TASHABBUSLAR HAMDA XORIJDAGI YURTDOSH-LARNI HIMOYA QILISH SIYOSATIDA RIVOJLANISH KUZATILDI.

O'zbekistonning tashqi siyosat tamoyili qisqacha shunday ifodalanadi: «Tenglar ichra teng». Bu birinchi navbatda geosiyosiy haqiqatni anglatadi, ya'ni O'zbekiston kichik yoki katta, boy yoki kambag'al, Sharq yoki G'arb – barcha davlatlar bilan teng va o'zaro hurmat asosida munosabatlarni amalga oshirmoqda. U na biron-bir harbiy ittifoqqa kiradigan, na birorta qudratli davlatga yaqin ittifoqchi bo'ladigan, na bloklarga bo'linishda biron taraf oladigan siyosat yuritadi.

Bu tamoyil amalda O'zbekistonga katta imtiyozlar beradi: Rossiya bilan iqtisodiy aloqalarni saqlab qolgan holda Xitoy investitsiyasini jalb qilish, Yevropa standartlariga

intilish, AQSh bilan strategik sheriklik o'rnatish mumkin. Bu «ko'p vektorli» siyosat O'zbekistonga moslashuvchanlik va mustaqillikni bir vaqtda ta'minlaydi.

“Jahonda murakkab geosiyosiy va iqtisodiy muammolar tobora avj olib bormoqda. Bunday murakkab vaziyatda barcha davlatlar bilan teng huquqli va konstruktiv munosabatlarni yanada mustahkamlash, vazmin va oqilona ochiq tashqi siyosat olib borishga qaratilgan faoliyatimizni davom ettiramiz.”

O'ZBEKISTONNING XALQARO
HAMJAMIYAT TOMONIDAN
TAN OLINISHI

1991-yil 31-avgustda mustaqillik e'lon qilinishidan so'ng O'zbekistonni xalqaro tan olish jarayoni boshlandi. Birinchilardan bo'lib 1991-yil sentyabr–dekabr oylarida ko'pgina davlatlar O'zbekistonni rasmiy tan oldi. BMTga a'zolik 1992-yil 2-martda rasmiylashdi – bu muhim belgidan biri edi. Shunday qilib, O'zbekiston xalqaro huquq subyektiga aylandi.

Biroq diplomatik tan olinish va real xalqaro nufuz – ikki farqli tushuncha. Dastlabki yillarda O'zbekiston asosan passiv tashqi siyosat yuritdi: sobiq Ittifoq mamlakatlarining o'rta darajali aktori sifatida ko'rildi, MDH tizimida asosiy xalqaro muloqotlar o'tkazildi, tashqi iqtisodiy aloqalar cheklangan edi.

2017-yildan boshlab, O'zbekiston xalqaro sahnada faolroq ishtirok eta boshladi. BMT Bosh Assambleyasida o'z ovozi bilan chiqishlar, xalqaro tashkilotlarda tashabbuslar, Markaziy Osiyo lideri maqomini mustahkamlash – bular yangi tashqi siyosat konsepsiyasining ko'rinishlari bo'ldi.

Vizasiz rejim 90 dan ortiq davlatga kengaytirildi. Bu o'zgarish o'zining oddiy ko'rinishiga qaramay, strategik ahamiyatga ega. Birinchidan, xorijiy sayyohlar, tadbirkorlar va inves-

torlar uchun O'zbekistonga kirish osonlashdi, ya'ni bu turizm va investitsiyalar uchun bevosita ijobiy ta'sir. Ikkinchidan, o'zbek fuqarolari uchun ham o'zaro kelishuv asosida ko'plab mamlakatlarga borish imkoniyati ochildi.

Elchixona va konsulxonalar soni 35 tadan oshib, 80 dan ortgani diplomatik tarmoqning kengayganini ko'rsatadi. Har bir elchixona nafaqat rasmiy diplomatik munosabatlarni saqlaydi, balki investitsiyalarni jalb qilish, eksportni rag'batlantirish, yurtdoshlarni himoya qilish va madaniy diplomatiya vazifalarini bajaradi.

DIPLOMATIK TARMOQ: ELCHIXONA VA KONSULXONALAR

Zamonaviy diplomatiya – bu faqat rasmiy muzokaralar emas. Bugun elchixona – mamlakatning xorijdagi ko'zgusi, investitsiya markazi, madaniy ko'prik va fuqarolik xizmatlari markazi. O'zbekiston 2017-yildan boshlab o'z diplomatik missiyalarining faoliyatini tub isloh qildi: ular mahsuldor va ko'proq xizmat yo'nalishida faoliyat ko'rsata boshladi.

Iqtisodiy diplomatiya yangi yo'nalish sifatida rasmiy tashkil topdi. Har bir elchixonada savdo-iqtisodiy maslahatchilar, investitsiya agentlari ishlaydi. Ular xorijiy kompaniyalar bilan tizimli muloqot o'tkazadi, O'zbekistondagi imkoniyatlar haqida targ'ibot qiladi, potensial investorlarni mamlakat bilan bog'laydi. Natijada to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar 2016-yildagi 1,6 mlrd dollardan 2025 yilda 5,8 mlrd dollarga oshdi.

KONSULXONA XIZMATLARI: FUQAROGA BIRINCHI XIZMAT

Xorijdagi o'zbek fuqarolariga konsullik xizmatlarini ko'rsatish sifati ham sezilarli yaxshilandi. Pasport yangilash, fuqarolik masalalari, notarial xizmatlar ilgari oylar davomida hal bo'lar edi, bugun esa kunlar ichida hal

qilinmoqda. Onlayn ariza berish, elektron hujjatlar, konsullik amaliyotlarining raqamlashishi – bular fuqaro uchun qulay va tezkor xizmat ko'rsatishni ta'minladi.

Yangi konsulxonalar ochildi: Dubay, Abu-Dabi, London, Frankfurt, Moskva, Pekin, Istanbul, Nyu-York – o'zbek fuqarolarining ko'p yashayotgan shaharlarida konsullik xizmatlariga erishish osonlashdi. Bu o'zgarish nafaqat qulaylik, balki davlatning o'z fuqarolariga g'amxo'rliqi va mas'uliyatining ko'rinishi sifatida qabul qilindi.

MARKAZIY OSIYO – TASHQI SIYOSATIMIZDA USTUVOR

O'zbekistonning tashqi siyosatida Markaziy Osiyo alohida o'rin tutadi. Tarixiy, madaniy, iqtisodiy va geosiyosiy jihatdan O'zbekiston va qo'shni davlatlar – Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston – bir butun mintaqaviy tizimni tashkil etadi. Ularning tinchligi va farovonligi o'zaro bog'liq.

2016-yilgacha O'zbekiston va uning qo'shni davlatlar o'rtasidagi munosabatlar, yumshoq aytganda, murakkab edi. Chegara mojarolari, suv taqsimoti nizolari, savdo to'siqlari, yopiq chegaralar – bular mintaqaviy hamkorlikni jiddiy cheklab qo'yardi. 2017-yildan boshlab O'zbekiston bu muammolarni hal etishda faol tashabbuskorlikni o'z zimmasiga oldi.

Qo'shni davlatlar bilan savdo aylanmasidagi yuqori sur'atlarda o'sishni ko'rsatmoqda. O'zbekiston-Tojikiston savdosi 90 million dollardan 900 million dollarga, ya'ni 10 baravarga oshdi. O'zbekiston-Qirg'iziston savdosi 450 million dollardan 1,4 mlrd dollarga ko'paydi. Bu raqamlar diplomatik normalashuvning iqtisodiy samarasi, bu degani mamlakatlar o'rtasidagi munosabatlar yaxshilansa, savdo ham oshadi.

Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining Maslahat uchrashuvlari formati 2018-yildan boshlab muntazam o'tkazilmoqda. Avval bunday platforma umuman mavjud emas edi. Endi besh davlat rahbarlari yiliga ikki marta yig'iladi va mintaqaviy muammolarni birgalikda muhokama qiladi. Bu format mintaqaviy integratsiyaning muhim ko'rpigi sifatida shakllandi.

SUV MUAMMOSI: HAMKORLIK YOKI ZIDDIYAT?

Amudaryo va Sirdaryo suvlari taqsimoti Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi eng murakkab muammolardan biri bo'lgan. Yuqori oqim davlatlari (Qirg'iziston, Tojikiston) suv resurslarini energetika maqsadida ishlatishni xohlaydi, quyi oqim davlatlari (O'zbekiston, Qozog'iston, Turkmaniston) esa qishloq xo'jaligiga suv kerakligi sababli ziddiyat chiqarib kelgan. O'zbekiston tashabbusi bilan «suv-energetika nexus» bo'yicha muzokaralar yangi formatda boshlandi: muammo bir tomonning g'alabasi sifatida emas, barcha tomonlar uchun yechim sifatida ko'rib chiqilmoqda.

SAVDO-IQTISODIY DIPLOMATIYA VA TRANSPORT KORIDORLARI

O'zbekiston geografik jihatdan dengizdan uzoq, biroq Markaziy Osiyoning transport chorrahasida joylashgan. Bu vaziyat dengiz portlariga bevosita kirishni qiyinlashtiradi, lekin karvon va tranzit savdo uchun noyob imkoniyat yaratadi. Qadimgi Ipak yo'li aynan shu hududdan o'tgan.

Bugun yangi Ipak yo'lini yaratish – O'zbekiston tashqi siyosatining muhim iqtisodiy yo'nalishi bo'lib, Xitoydan Yevropaga boradigan koridorlar, Markaziy Osiyoni Eron va Fors ko'rfazi bilan bog'laydigan yo'llar, Afg'oniston orqali Janubiy Osiyoga chiqish – bular hammasi O'zbekistonning transport strategiyasi tarkibiy qismlaridir.

Logistika samaradorligi indeksi (LPI) 2,6 dan 3,1 ga ko'tarilishi transport tizimining yaxshilanganini ko'rsatadi. Navoiy xalqaro aeroportining yuk tashish hajmi 65 ming tonnadan 250 ming tonnaga va undan oshishi Markaziy Osiyodagi tranzit markazining shakllanishini aks ettiradi. Navoiy – geografik jihatdan qulay: Xitoy, Janubiy Osiyo, Yaqin Sharq va Yevropa o'rtasidagi aerotransport koridorida joylashgan.

Transafg'on temir yo'li loyihasi O'zbekiston tashabbusi bilan amalga oshirilmoqda. Termiz-Mazori Sharif-Kobul-Peshavor yo'li qurilgandan so'ng O'zbekiston Pokiston dengiz portlariga – Karachiga – kirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu loyiha mamlakatning iqtisodiy geografiyasini tubdan o'zgartirishi mumkin.

O'ZBEKISTONNING GLOBAL TASHABBUSLARI

BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar doirasida O'zbekiston faol tashabbuskor sifatida tan olinmoqda. Bu tashabbuslar nafaqat O'zbekistonning nufuzini oshiradi, balki real xalqaro muammolarni hal etishga hissa qo'shadi. Mao-rif va diniy bag'rikenglik, Markaziy Osiyo tinchlik zonasi, Orol dengizi ekologik inqirozi, Afg'oniston tinchlik jarayoni – bular O'zbekiston xalqaro maydonida ko'targan asosiy mavzular.

BMT Bosh Assambleyasining 72–78-sessiyalarida O'zbekiston Prezidenti tomonidan ilgari surilgan va qabul qilingan rezolyutsiyalar O'zbekistonning xalqaro huquq doirasidagi faolligini isbotlaydi. Maorif va diniy bag'rikenglik bo'yicha rezolyutsiya alohida ahamiyatga ega: u global terrorizm va radikalizm bilan kurashda ta'lim va madaniy muloqotni ustuvor yo'l sifatida ko'rsatadi.

Orol dengizi fojiasi bo'yicha xalqaro hamjamiyatning e'tiborini jalb qilish ham O'zbekis-

ton diplomatiyasining muhim yutug'i. Orol – insoniyat tarixidagi eng katta ekologik fojia. 60 000 km² suv yuzi qurib qoldi, millionlab odamlar zararlandi. O'zbekiston tashabbusi bilan BMT Orolbo'yiga alohida xalqaro yordam dasturi tashkil etildi.

SHHT, MDH VA TURKIY DAVLATLAR TASHKILOTI

O'zbekiston bir vaqtning o'zida bir nechta mintaqaviy tashkilotlarda a'zolikni saqlaydi va ularni o'zaro to'ldiruvchi platformalar sifatida ko'radi. Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) – xavfsizlik va iqtisodiy hamkorlik uchun. MDH – sobiq sovet mamlakatlari bilan iqtisodiy aloqalar uchun. Turkiy Davlatlar Tashkiloti – turkiy xalqlar bilan madaniy va iqtisodiy integratsiya uchun.

Bu ko'p tomonlama ishtirok O'zbekistonga turli davlatlar bilan turli platformalarda muloqot qilish imkonini beradi. U biron-bir blok-

ka bog'lanib qolmasdan, barcha yo'nalishda hamkorlikni rivojlantira oladi.

XORIJDAGI YURTDOSHLAR: MEHR OPERATSIYALARI VA DIASPORA SIYOSATI

O'zbekiston davlatining xorijdagi fuqarolariga g'amxo'rliqi – Yangi O'zbekiston siyosatining eng insonparvarlik ko'rinishlaridan biri. Sobiq sovet davrida va 1990–2010-yillarda O'zbekiston fuqarolari xorijda turli sabablarga ko'ra – urushlar, terroristik harakat, mehnat ko'chishi tufayli qolib ketgan holatlar ko'p bo'lgan. Davlat ularni «unutgan» edi.

2017-yildan boshlab «Mehr» operatsiyalari seriyasi orqali xorijda qiyin ahvolga tushib qolgan yurtdoshlar vatanga qaytarildi. Bu operatsiyalar O'zbekistonda katta jamoat rezonansini uyg'otdi – davlatning o'z fuqarolariga mas'uliyati amalda isbotlandi.

Mehr operatsiyalari – bu nafaqat insoniy siyosat, fuqaroparvarlik, balki diplomatiya va harbiy koordinatsiyaning murakkab kombinatsiyasi. Suriyadan, Iroqdan, Afg'onistondan, urush zonalaridan odamlarni olib chiqish – bu har bir holat o'ziga xos murakkabliklarini keltirib chiqaradi. Barcha operatsiyalar muvaffaqiyatli yakunlandi va fuqarolarning katta qismi yurtga sog'-salomat qaytdi.

O'zbekiston 130 dan ortiq millat vakillarining vatani hisoblana-di. Yangi O'zbekistonda etnik va diniy totuvlik davlat siyosatining muhim ustuni bo'lib, unda 160+ davlat bilan do'stona munosabatlar rivojlantirilmoqda.

YANGI O'ZBEKISTON: ULUG' MAQSADLAR VA ISTIQBOL SARI

O'ZBEKISTONNING SO'NGGI 35 YILLIK TARAQQIYOT YO'LI, AVVALO, DAVLAT MUSTAQILLIGINI MUSTAHKAMLASH VA ZAMONAVIY MILLIY DAVLATCHILIKNI SHAKLLANTIRISHNING MUSTAHKAM ASOSIDIR. MAMLAKATIMIZNING MUSTAQIL DAVLATGA AYLANISHI NAFAQAT SIYOSIY O'ZGARISH, BALKI INSON ONGI, QADRIYATLARI VA JAMIYAT TAFAKKURINING TUBDAN YANGILANISHIGA SABAB BO'LDI. MILLIY KONSTITUTSIYAMIZ QABUL QILINDI, DAVLAT RAMZLARI YARATILDI, MILLIY ARMIYA VA MUSTAQIL TASHQI SIYOSATNING SHAKLLANISHI YANGI TARIXIY BOSQICHNI BOSHLAB BERDI.

Mustaqillik avvalo, xalqning o'z taqdirini o'zi belgilash huquqi, inson va millatning erkinlikka intilishining tarixiy ifodasidir. Davlatchilikning tiklanishi orqali jamiyatda milliy o'zlik anglandi, tarixiy xotira qayta uyg'ondi. Bu tarixiy natijalar kelajakda milliy birlikni saqlash, davlat suverenitetini himoya qilish va global o'zgarishlar sharoitida mustaqil taraqqiyot modelini davom ettirish uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qildi.

O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida qabul qilingan Harakatlar strategiyasi, Taraqqiyot strategiyasi va O'zbekiston – 2030

strategiyasi o'zaro mantiqiy va tarixiy davomiylik asosida shakllangan yagona taraqqiyot tizimi sifatida milliy taraqqiyot davrining mustahkam asosiga aylandi. Harakatlar strategiyasi mamlakatda demokratik islohotlar, davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish, iqtisodiy liberallashtirish va jamiyatni ochiq lashtirishning institutsional poydevorini yaratgan bo'lsa, Taraqqiyot strategiyasi ushbu islohotlarni inson qadrini ulug'lash, ijtimoiy adolat va fuqarolik jamiyatini mustahkamlash tamoyillari asosida chuqurlashtirdi. O'zbekiston – 2030 strategiyasi esa avvalgi ikki bosqichda to'plangan siyosiy,

iqtisodiy va ma'naviy tajribani umumlashtirib, mamlakatni innovatsion, raqobatbardosh va barqaror rivojlangan davlatga aylantirishning uzoq muddatli modelini belgilab berdi. Bu uch strategiya «islohot – takomillashuv – barqaror taraqqiyot» zanjiri asosida milliy taraqqiyotning evolyutsion modeli sifatida namoyon bo'ldi.

Bugun O'zbekiston oldida ulkan rejalar, istiqbolli maqsadlar turibdi. Ayniqsa, innovatsion iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar, «yashil energetika», inson kapitali va Uchinchi Renessans g'oyasini amalga oshirish ustuvor bo'lib qolmoqda. Mamlakatimiz o'z oldiga yuqori daromadli davlatlar qatoriga qo'shilish, sanoatni texnologik modernizatsiya qilish, sun'iy intellekt va IT sohasini keng rivojlantirish, ta'lim va ilm-fanni xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish kabi strategik vazifalar qo'ydi. Shu bilan birga, transport-logistika tizimini kuchaytirish, Markaziy Osiyoda iqtisodiy va geosiyosiy markazlardan biriga aylanish, ekologik barqarorlik va «yashil iqtisodiyot»ni rivojlantirish ham uzoq muddatli maqsadlar sifatida qaralmoqda. Bu maqsadlarning debor chasi sifatida raqamlashtirish jarayonlari jaddallashtirilmoqda, yangi universitetlar va tex-

nologik parklar tashkil etilmoqda, xorijiy investitsiyalar jalb qilinmoqda, davlat boshqaruvi tobora ochiq va samarali tizimga o'tkazilmoqda. Bu jarayonlar O'zbekistonning an'anaviy jamiyatdan bilim va innovatsiyalarga tayanuvchi sivilizatsion taraqqiyot modeliga o'tishini anglatib, kelajak taraqqiyotining markazida tabiiy boylik emas, balki intellektual salohiyat va inson qadri turishi asosiy tamoyilga aylanmoqda.

O'zbekistonning 35 yillik taraqqiyot davri tarixiy transformatsiya jarayoni sifatida jamiyat siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy jihatdan yangi bosqichga ko'tarildi. Eng muhimi, har birimizning ong-u shuurimizda inson qadri va milliy manfaatlar ustuvor degan g'oya shakllanib, kelajakka ishonch bilan qarash mustahkamlandi. O'zbekiston tajribasida milliy an'analar va modernizatsiya uyg'unligi barqaror taraqqiyotning muhim shartiga aylandi. Kelajakda Uchinchi Renessans g'oyasi, innovatsion iqtisodiyot va ma'rifatli jamiyat qurish maqsadlari mamlakat taraqqiyotining asosiy yo'nalishi bo'ldi. Shu ma'noda, so'nggi 35 yilda qo'lga kiritilgan ulkan yutuqlar nafaqat yaqin o'tmish natijasi, balki kelajak taraqqiyoti uchun strategik tayanch vazifasini bajaradi.

MUNDARIJA

MILLIY ISTIQLOL – DAVLATCHILIGIMIZ TARIXI, HOZIRGI VA KELAJAK HAYOTIMIZ ASOSI	4
<i>BIRINCHI BOB.</i> O'ZBEKISTON INSON SALOHIYATINI RO'YOBGA CHIQARISH UCHUN IMKONIYATLAR MAMLAKATIGA AYLANDI.....	22
<i>IKKINCHI BOB.</i> O'ZBEKISTON – IQTISODIY BARQAROR VA FAROVON DIYOR	74
<i>UCHINCHI BOB.</i> O'ZBEKISTON GLOBAL MUAMMOLARGA TAHDIDBARDOSH VA SALOHIYATLI MAMLAKATGA AYLANMOQDA	100
<i>TO'RTINCHI BOB.</i> O'ZBEKISTON – QONUN USTUVOR VA XALQ XIZMATIDAGI DAVLATGA AYLANDI	112
<i>BESHINCHI BOB.</i> O'ZBEKISTONNING «XAVFSIZ VA TINCHLIKSEVAR DAVLAT» TAMOYILIGA ASOSLANGAN SIYOSATI	122
YANGI O'ZBEKISTON: ULUG' MAQSADLAR VA ISTIQBOL SARI.....	132

UO'K: 323(575.1)
KBK: 66.3(50')
Y 28

«Yagona Vatan, yagona xalq bo'lib, yangi hayot va kelajak yaratamiz!» [Matn] – T.: «Ma'naviyat», 2026. – 136 b.

ISBN 978-9943-04-546-0

**RESPUBLIKA MA'NAVIYAT VA MA'RIFAT MARKAZI
IJTIMOIY-MA'NAVIY TADQIQOTLAR INSTITUTI**

«YAGONA VATAN, YAGONA XALQ BO'LIB, YANGI HAYOT VA KELAJAK YARATAMIZ!»

Toshkent «Ma'naviyat» 2026

Tuzuvchi mualliflar: Q.Quronboyev, O.Xasanov, O.Davlatov

Ishchi guruh: A.Tashanov, M.Quronov, K.To'rayev,
F.Olimov, N.Husanova, B.Qodirov,
M.Teshaboyev, A.Atayev, A.Shermatov,
Z.Qodirova

Muharrirlar: L.Tangriyev, Z.Qudratov

Musahhih: Sh.Nazarova

Dizayner va sahifalovchilar: Sh.Sohibov, M.Rustamov

© «Ma'naviyat» nashriyoti, 2026. Litsenziya №1577389, 12.05.2026-yilda berilgan.
Bosishga 01.06.2026-yilda ruxsat etildi. Bichimi 50x60 $\frac{1}{12}$. Ofset bosma usulida bosildi.
Shartli bosma tabog'i 13,57. Nashr tabog'i 12,72. 3 000 nusxa. Buyurtma № 26-63.

«Ma'naviyat» nashriyoti bosmaxonasida chop etildi. 100047. Toshkent. Taraqqiyot 2-berk ko'cha, 2-uy.